

Fig. 1. Kirken i landskabet set fra sydøst. Foto Anders C. Christensen 2017. – *The church in the landscape seen from the south east.*

BUR KIRKE

HJERM HERRED

Sognavnet (»Buræ«) er tidligst nævnt 1266, da kirkens præst Mathias bevidnede et gavebrev på en ejendom, skænket til Ribebispens bord.¹ O. 1350 blev kirken i Ribe Oldemoder takseret til fire skilling sølv, herredets middelansættelse.² Sognet betalte 1524–26 otte mark til landehjælpen, ganske det samme beløb som nabokirkerne Gørding og Vemb (s. 2477, 2519).³

Som allerede nævnt s. 2477 og 2519 domtes kirken 1555 til nedrivning, for at dens materialer skulle anvendes i Gørding og Vemb kirker.⁴ Planerne blev dog ikke realiseret. 1710 (med skøde 1720) bortauktioneredes Bur sammen med de nævnte kirker med tilhørende kaldsret til Franz de Linde til Pallisbjerg mv.⁵ Patronatsretten tilhørte 1766 hans svigersøn, Christian Daniel de Friedenreich, g.m. Elisabeth Dorothea de Linde.⁶

Herfra kom kirken til dennes søn, Christen Linde de Friedenreich, der 1779 erhvervede Nørre Vosborg efter morfaren.⁷ Fra 1786 overgik herregård og kirke (fra-regnet kaldsret) til slægten Tang, tidligst Peder Tang.⁸ Under dennes søn, etatsråd Andreas Evald Meinert Tang (1803–68) blev kirken 1832 og atter 1844–45 gennemgribende renoveret. 1911 overdrog det sidste medlem af slægten, Christiane Tang Valeur kirken til *selveje*.⁹

Som omtalt s. 2477 har Bur, i hvert fald fra 1500-tallet, udgjort ét pastorat i forening med Gørding og Vemb.

Sagn m.v. Den historisk interesserede etatsråd Tang anførte i *Synsprotokollen* et sagn, hvorefter kirken oprindeligt skulle have været opført ved Kjeldal (Idum Sogn, Ulfborg Hrd.) ca. 1.000 alen (dvs. ca. 650 m)

vestligere, »men at Troldfolket nødte de første Kristne til at fortrække til det nuværende Sted«. ¹⁰ En anden myte, der dog først synes refereret i nyere litteratur, tager udgangspunkt i tre kløvehuller eller skålgruber på en apsiskvader (s. 2561). Disse skulle være aftryk efter fingrene af en trold, der havde kylet stenen mod byggepladsen. ¹¹ Tang fremhævede herudover Bur Kirke som en af de fire ældste i Hardsyssel ved siden af Rom, Skjern (jf. s. 767, 531) og Staby (Ulfborg Hrd.) – om end uden dokumentation for påstanden. Tilsvarende hævdede han, ligeledes uden arkivalisk grundlag, at kirken i middelalderen skulle have haft status som klosterkirke, knyttet til den lokale storgård, Burgård, der skulle have været et kloster under cistercienserklostret i Tvis (Ginding Hrd.). ¹²

Krigsuroligheder. 1644 måtte kirken undvære sin jordtiende på grund af 'svenskernes besættelse', dvs. under Torstenssonkrigen (1643–45). ¹³ Istandsættelsen af låsen på ↑kirkekisten kan være en følggevirkning efter de urolige tider.

Fig. 2. Matrikelkort. 1:10.000. Målt af Carl Wesenberg 1804, tegnet af Freerk Oldenburger 2016. – *Cadastral map.*

Kirken ligger sydligst i sognet, på nordsiden af Storåens bugtede løb, der danner grænse til Ulfborg Herred; mod nord udgør Damhus Å skellet til Skodborg Herred. Gennem sognet løber jernbanen Ringkøbing-Vemb-Holstebro og parallelt hermed landevejen Vemb-Holstebro.

Kirkegårdens hegn og indgange. Kirkegården, der formentlig altid har haft den nuværende udstrækning, hegnes af stenklædte jorddiger. Mod nord og øst har græsdækket dog efterhånden skjult den delvist nedfaldne stensætning, mens gærdets sydvestre del, der senest er omsat 1976 (jf. ndf.), fortsat er stensat på begge sider. Digerne er indvendig suppleret med hæk.

Til kirkegården fører tre indgange, hvoraf de to i de vestre hjørner har gammel hævde (jf. ndf.). Den hvidmalede trælåge i nordøsthjørnet er opsat 2005, hvor en materialeplads blev forflyttet til en placering nord for diget. Hovedindgangen i nordvest (fig. 4) er fra o. 1857, idet den nøje svarer til den identiske kirkegårdsportal i Gørding, der blev opført af daværende kirkeejer etatsråd Tang (jf. s. 2479). Den monumentale og hvidkalkede portal er opført af teglsten og består af to kraftige piller, hvortil er knyttet lavere 'vinger' med konkav overkant. Pillerne har rektangede baser og gesimser og krones af pudsede pyramidestubbe, hvorpå forhøjning med kors. Vingerne er profilerede svarende til pillerne og har desuden et blændingsfelt. Kirkegårdens sydvestre indgang er i sin nuværende form formentlig ligeledes fra 1800-tallet. Den består af to teglsatte og hvidtede piller afdækket af trinpyramider og svarer dermed til indgangene i adskillige af egnens kirkegårde (jf. f.eks. Asp, s. 2354). I alle indgange er hvidmalede trætræmmelåger.

↑*Hegn.* Digerne er første gang nævnt 1608, hvor de blev 'oplagt'. ¹³ 1618 brugte en stenhugger 35 dage på at omsætte diget fra det sydøstre hjørne og til klokkehuset (jf. ndf.), og 1648 var turen kommet til østdiget samt reparationer på nord- og vstdiget. ¹³ Digerne blev 1976 omsat i vest og syd, da indersiden var sunket sammen. Ved samme lejlighed blev en indvendig hæk bestående af bøg og elm fjernet. ↑*Indgange.* Kirkegårdens 'stetter' er nævnt adskillige gange i regnskaberne, og det må formodes, at placeringen for de

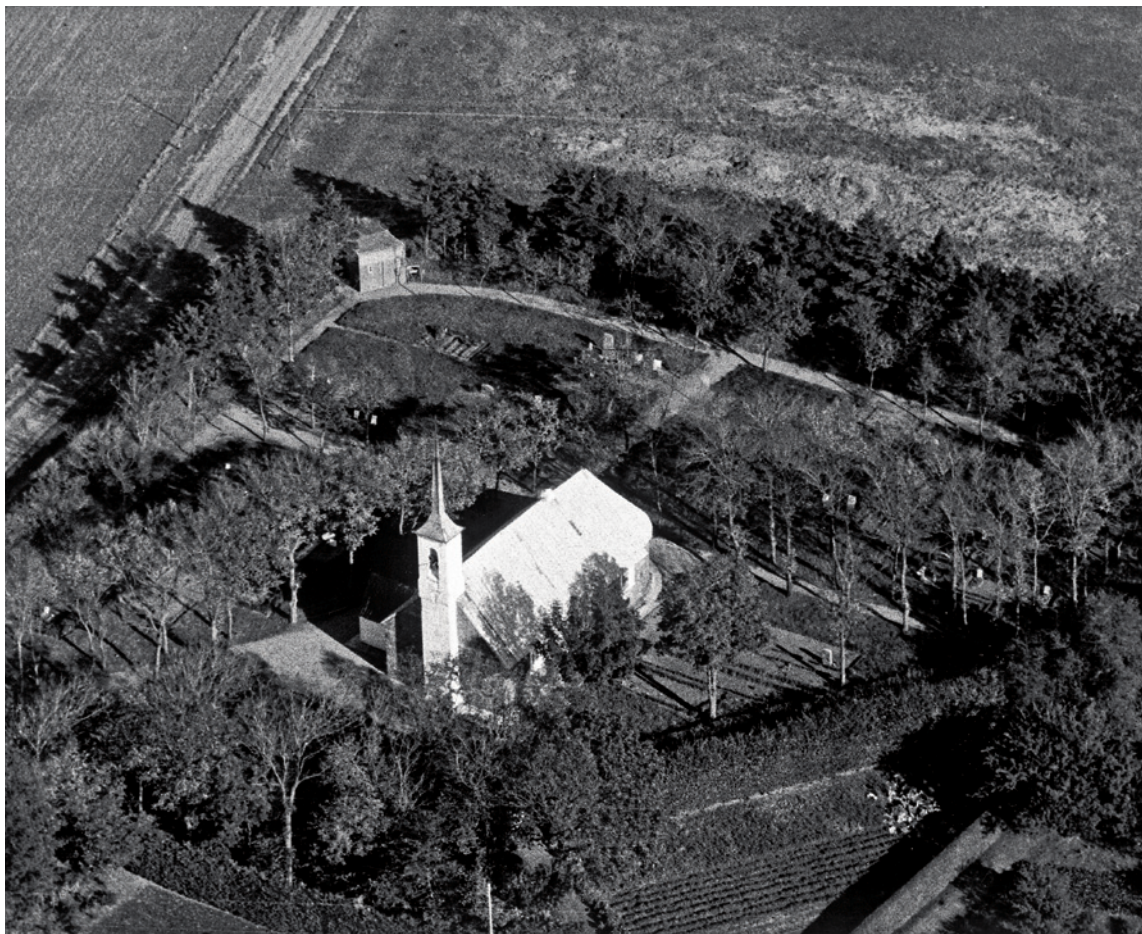

Fig. 3. Luftfotografi af kirken set fra sydvest. Foto Sylvest Jensen 1948. Kgl.Bibl. – *Aerial photograph of the church seen from the south west.*

to vestlige indganges vedkommende har svaret til de nuværende; muligvis har der tillige været adgang gennem digets sydøsthjørne. 1590 var indgangene byggede af tømmer, idet man dette år til en stette anskaffede adskillige planker og stolper; indgangen blev atter repareret 1608.¹³ 1651 blev en ny stette og klokkehus (jf. ndf.) opført, hvortil anvendtes stolper og andet tømmer.¹³ Den 'søndre' stette gennemgik en større reparation 1687, hvor der bl.a. indkøbtes buet træ.¹³ 1697 og 1765 blev yderligere reparationer foretaget (jf. ndf.). I begyndelsen af 1700-tallet blev 'den lille stette' repareret adskillige gange.¹⁴

Kirkegården blev 1908, i forbindelse med overgangen til selveje, betegnet som værende i 'uordnet stand'.¹⁵

†*Kirkerist*. 1685 blev en ny kirkerist anskaffet,¹³ og 1822 ønskedes en rist ved søndre stette repareret.¹⁵

Bygninger på kirkegården. Et kombineret ligkapel og graverhus blev 1971 opført langs vestdigets yderside (arkitekterne Poul Hansen og Ib Lydholm, Thisted). Den vandskurede teglstensbygning, der dækkes af sadeltag med sorte vingetegl, blev renoveret 1985 (samme arkitektfirma). 1984 opførtes et redskabshus i kirkegårdens sydøsthjørne (samme arkitektfirma). Huset, der har gavle i nord og syd, er opført af sortmalede brædder og dækkes af sadeltag med tagpap.

En *klokkestabel* blev 2005 opført i kirkegårdens nordøstre hjørne (arkitekt Hans Vinther, Brædstrup). Den tømrede stabel hviler på et støbt be-

Fig. 4. Kirkegårdens vestportal set fra nordvest (s. 2558). Foto Anders C. Christensen 2017. – *The west gate of the church seen from the north west.*

tonfundament og har blytækket pyramidetag (jf. plade med indskrift på sydsiden, »Stoffregen Struer 2005«, fig. 58). Ved opførelsen blev en depotplads samme sted flyttet (jf. ovf.) og diget genetableret.

†*Bygninger på kirkegården.* †*Klokkestabel.* 1593 blev en egestolpe til klokken ophængt erhvervet, og 1606 arbejdede en tømrer og en medhjælper to dage på klokkehuset.¹³ Placeringen af klokkestablen fremgår ikke af de tidligste omtaler, men 1654 nævnes klokken ophængt over den vestre stette.¹³ Oplysningen harmonerer med arbejderne 1618, hvor en stenhugger oplagde diget fra 'sydøsthjørnet til klokkehuset', og i forbindelse med arbejdet nyopførtes en stette (den sydvestre?).¹³ Stablen blev restaureret 1624, hvor adskilligt egetømmer blev anvendt, og 1651 blev en ny klokkestabel (og stette) opført; hertil

anvendtes, ud over stolper, 70 stykker tømmer.¹³ 1697 blev den 'store stette, hvori klokken hænges, ombygget fra ny'.¹⁴ Indgangen beklædtes med egeplanker, og til klokken blev udformet luger.¹³ 1765 var 'begge' indgange forfaldne, især træværket, hvori klokken hængte. Desuden var indgangen så smal, at ligene ikke kunne bæres igennem.¹⁶ 1766 angives den nordvestre indgang som den, hvori klokken hænges,¹⁷ men 1814 blev klokken foreslået ophængt i kirkens vestre ende, idet stablen var angrebet af råd.¹⁸ †*Kapel.* En forgænger til kirkens nuværende ligkapel er omtalt 1968, hvor fundamentet måtte understøttes med piller til 'fast bund', og efterfølgende udbedringer af revner i murværket udføres.¹⁹ Datering og placering af kapellet er ikke anført, men muligvis lå det i kirkegårdens nordøsthjørne (jf. fig. 3).

BYGNING

Den romanske kirke består af jævnbredt kor og skib, hvortil knytter sig apsis i øst. Arkæologiske undersøgelser samt andre forhold kunne dog tyde på, at et langt større anlæg blev planlagt, men aldrig realiseret. Våbenhuset i nord er opført mellem 1797 og 1802, mens klokkekammen i vest er fra 1865. Orienteringen har en mindre, sydlig afvigelse.

Kirkens i størrelse beskedne *grundplan* er usædvanlig derved, at der i det ydre ingen skel er mellem kor og skib; kun i det indre er en opdeling etableret i form af en triumfinur. Også udstrækningen på den halvrunde apsis er iøjnefaldende,

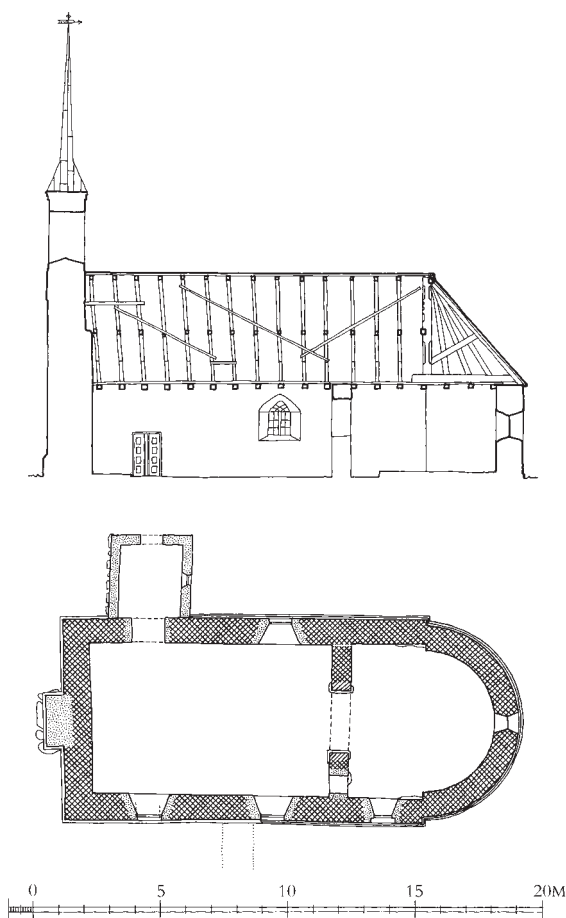

Fig. 5-6. Opmålinger. 1:300. Målt af Poul Hansen og Ib Lydholm 1971, suppleret og tegnet af Anders C. Christensen 2017. 5. Længdesnit set mod nord. 6. Plan. Signaturforklaring s. 9. – Scale drawings. 9. Longitudinal section looking north. 10. Ground plan. Key on p. 9.

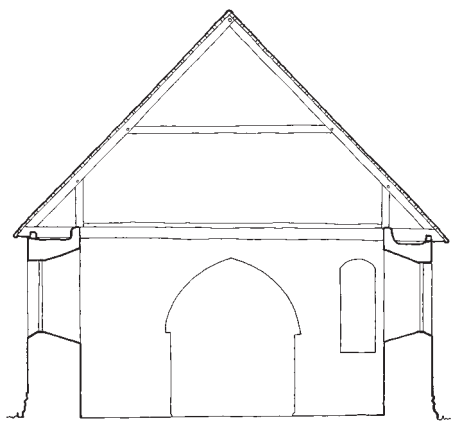

Fig. 7. Tværsnit gennem skibet set mod øst. 1:150. Målt af Poul Hansen og Ib Lydholm 1971, suppleret og tegnet af Anders C. Christensen 2017. – Cross-section through nave looking east.

idet bygningsdelen er næsten jævnbred med kor og skib.

Materiale og teknik. Bygningen er opført af *granitkvadre*, der rejser sig over en dobbeltsokkel med *attisk profil* over *skråkant* (fig. 37-38, s. 1728). Kvaderbeklædningen er omsat gentagne gange, hvad de ældste, bevarede regnskaber vidner om, senest 1972 (s. 2568, 2570). Dobbeltsoklen er afbrudt omtrent midt på sydsiden af kor/skib, idet der kun er skråkant under den vestlige del, inkl. gavlen og nordvesthjørnet. På nordsiden af skibet er soklen intakt øst for våbenhuset, men et markant fald mod vest er tydeligt fra et punkt, der ligger lige over for det ovf. nævnte stop på sydsiden (jf. fig. 61). Over soklen rejser murene sig i jævnt gennemløbende skifter på nær en mindre sektion på apsidens sydside samt på den vestlige del af skibet. Der er forbandt mellem apsis og langhus, der endvidere er jævnhøje. Murhøjden spænder dog blot over otte regulære skifter, hvilket giver kirken et lavstammet præg. Skiftehøjden er ikke som ofte set aftagende opefter.

En *billedkvader* med et ansigt (10×8 cm) er bevaret i ottende skifte over soklen på skibets sydside (fig. 14), og på en apsiskvader ses tre ubenyttede kløvehuller (jf. fig. 27),²⁰ der har givet anledning til sagdannelse (s. 2558).

Døre og vinduer. Af oprindelige åbninger er kun norddøren og apsisvinduet bevaret. Førstnævnt-

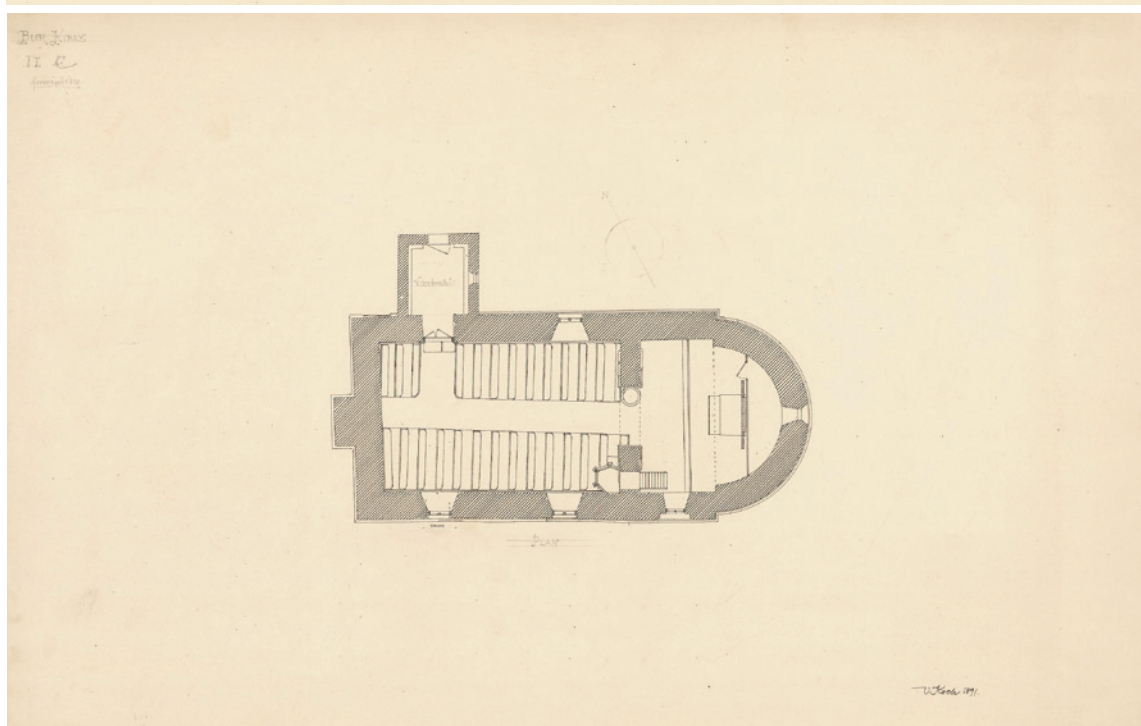

Fig. 8-9. 8. Prospekt set fra nordøst. Tegnet af V. Koch 1891. 9. Plan. 1:300. Målt og tegnet af V. Koch 1891. — 8. View from the north east. 9. Plan.

Fig. 12. Ydre set fra sydøst. Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *Exterior seen from the south east.*

te, der formentlig er udvidet i bredden, måler 195×130 cm. Døråbningen i syd, der er blændet uvisst hvornår, er placeret omtrent over for døren i nord og lader sig aflæse i facaden under det vestligste vindue; dørens bredde er ca. 90 cm (fig. 60). Kirkens romanske apsisvindue er placeret midt for bygningens længdeakse, og sålbænken, hvorpå er nyere cementering, udgøres blot af andet kvaderskifte over soklen. Herover består vinduet af to skifter smigsten kronet af to sammenstillede, irregulært krumhugne kvadre, der tilsammen danner en rundbuet afdækning; kvadrene passer dårligt i skiftgangen (fig. 61). Mål: 117×88 cm (udvendig), 144×77 cm (indvendig).²¹

I det *indre* er alle bygningsafsnit fladloftede, herunder apsis, der aldrig har været overhvalvet. Bagmurene er hovedsagelig kvaderklædte, dog er enkelte partier af rå kamp: i apsismurens sydøstre del, østligst i korets nordvæg, i den vestlige del af skibets sydmur samt formentlig i dele af vestvæggen. Materialeskellet i skibets sydvæg svarer

til sokkelskiftet i det ydre (jf. ovf.). *Korbuen*, hvis bredde omtrent svarer til en tredjedel af skibets, har kvadersatte vanger, mens det formodede, oprindelige *†*stik i senmiddelalderen er erstattet af et teglstensstik (jf. s. 2566). Buens nuværende profilsokkel er muligvis identisk med de oprindelige kragbånd.²² Triumfmuren, der i øvrigt må være sekundær i forhold til de oprindelige byggeplaner (jf. ndf.), men dog opført endnu i romansk tid, har en i forhold til ydermurene væsentlig mindre tykkelse. 1870 blev buen afrenset og fuget med Portlandcement.²³

Taggavl. Den velbevarede, nedre del af bagmuren på kirkens gavltrekant er sat i rå kamp i en grov, gråhvid kalkmørtel. Længst mod syd og nord er dog anvendt enkelte kvadre, og mod syd ses disse at have været muret op ad tagværkets oprindelige spærstiver, hvis erstatning nu er rykket mod øst (s. 2572, fig. 59). Ligeledes kan en mindre tilbagetrækning af murværket i hanebåndshøjde markere placeringen af det oprinde-

lige hanebånd. Den øvre del er ombygget med røde teglsten i renæssanceformat,²⁴ og gavltre-kanten er udvendig kvaderklædt.

Aldrig realiseret bygning(?). En udtømmende forklaring på de ovf. nævnte særlige sokkelforhold kan på det eksisterende grundlag næppe gives, men ved en *arkæologisk udgravning* 1973 på kirkegården ud for skibets sydside blev nye forhold fremdraget.²⁵ Undersøgelsen afdækkede dele af et kampestensfundament, der lå vinkelret på kirkens mur på det sted, hvor profilsocklen stopper. Fundamentet havde en bredde på 125 cm med bund 70 cm under nuværende overflade og strakte sig ca. 185 cm mod syd, hvor det blev skåret af en grav (jf. fig. 57). Det fremgik dog ikke, hvorvidt fundamentet var samtidigt med sydurens fundament og dermed kunne opfattes som en del af et aldrig opført bredere skib i

Fig. 13. Sammenstødet mellem apsis og kor set fra syd-øst. Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *Conjunction of apse and chancel seen from the south east.*

Fig. 14. Ansigtsskader på skibets sydside (s. 2561). Foto Anders C. Christensen 2017. – *'Face ashlar' on south side of nave.*

tilknytning til koret, men muligheden kan ikke afvises. I givet fald markerer sokkelstoppet på sydsiden korets planlagte udstrækning mod vest, hvilket bekræftes af det ovf. nævnte fald i nordsidens sokkel, der dermed kan skyldes manglende eller mangelfuld fundering. Muligvis kan også en ældre østafslutning af koret endnu spores i bagvæggene, hvor der er uregelmæssigheder i korets østlige del (jf. fig. 6). Bygningen var i så fald planlagt med et omtrent kvadratisk kor på ca. 7×8 m, hvortil skulle have været knyttet et bredere skib mod vest, altså en traditionel, romansk grundplan. Hele bygningen skulle formentlig også have været højere, idet en oprindelig planlagt fladloftet apsis forekommer utænkelig; en overhvælving af den brede østafslutning forudsætter netop en betydelig større murhøjde.

Alternativt kunne også en oprindelig planløsning med korsarme have været tiltænkt (jf. Ræhr Kirke, note 27). Derfor taler sydsidens 185 cm lange fundament, idet fundamentet til et skib ikke nødvendigvis måtte strække sig så langt mod syd.

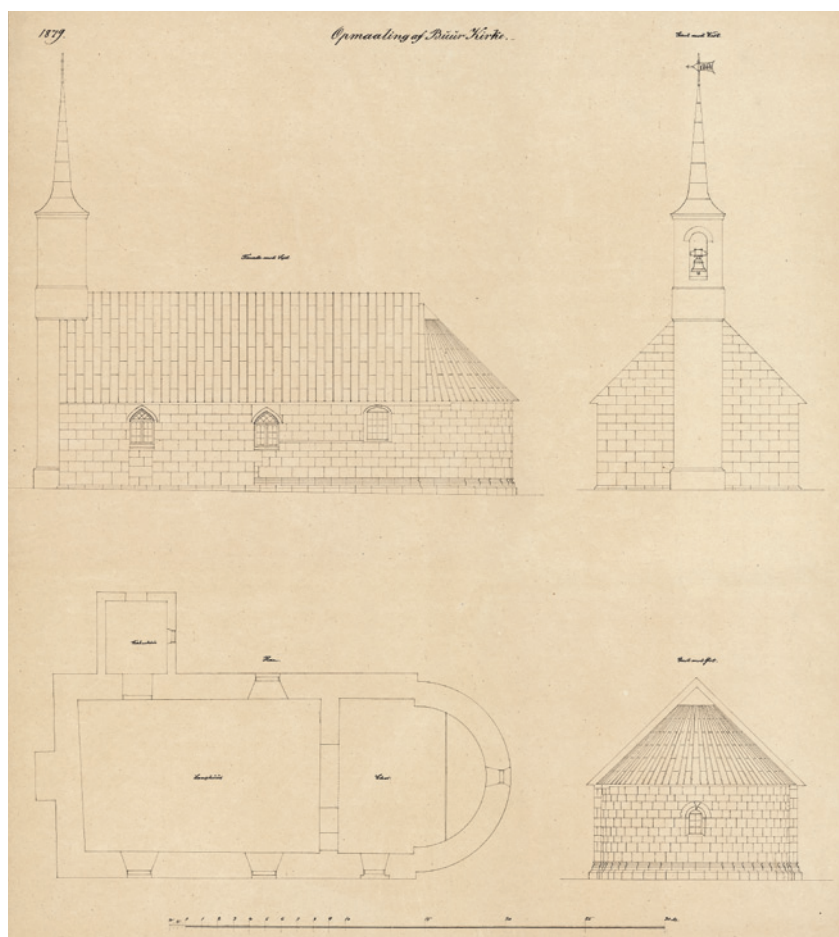

Fig. 15. Plan og facader. 1:300. Målt og tegnet af F. Uldall 1879. – *Plan and facades.*

Arkitektoniske forudsætninger og datering. Bur Kirkes særprægede grundplan bragte tidligt bygningen i forskningsens søgelys (jf. fig. 8-11, 15-17, 63), og kirken vedbliver med at påkalde sig interesse.²⁶ De ganske få eksempler på kvaderstenskirkker med langhusform – uden markeret kor, men med apsis direkte føjet til langhuset – er foruden Bur kirkerne i Vester Vandet og Bjergby (*DK Tisted* 268, 992) samt Søllested Kirke på Lolland (*DK Maribo* 407).²⁷ Set i lyset af de ovf. beskrevne forhold vedr. Bur Kirke, samt de mulige usikkerheder omkring Bjergby Kirkes grundplan (jf. note 27) er der dermed tale om en antalsmæssig meget begrænset gruppe herhjemme.²⁸ Såfremt en udefrakommende impuls har inspireret, kunne denne være kommet fra de østfrisiske områder, hvor der findes en mindre gruppe kvaderstenskirkker med langhusform og apsis, de såkaldte 'apsissalkirker'.²⁹ Dateringen af disse kirker falder sammen med den vanlige, brede dateringsramme for vort hjemlige, romanske kvaderstensbyggeri (og dermed Bur Kirke), der hovedsagelig ligger i perioden 1150-1250.³⁰

Senmiddelalderlige tilføjelser og ændringer. I sengotisk tid blev korbuen ombygget, idet buens formodede, oprindelige kvaderstik blev erstattet af det nuværende, spidsbuede helstensstik af teglsten.

Eftermiddelalderlige tilføjelser og ændringer. En opgang til prædikestolen (s. 2588) i form af en fladbuet åbning i triumfmurens sydside blev etableret sandsynligvis i eftermiddelalderlig tid.

Kirkens *våbenhus* ud for skibets norddør er opført mellem årene 1797, hvor kirkejeren lovede at bygge denne tilføjelse, og 1802, hvor et våbenhus vides indrettet.³¹ Den lave tilbygning er opført af røde teglsten i krydsforbandt og hviler på et fundament af rå kamp, der er synligt på vestsiden. De pudsede og hvidkalkede mure er uden særlige kendetegn, blot har flankemurene en mindre falsgesims. Den ufalsede døråbning

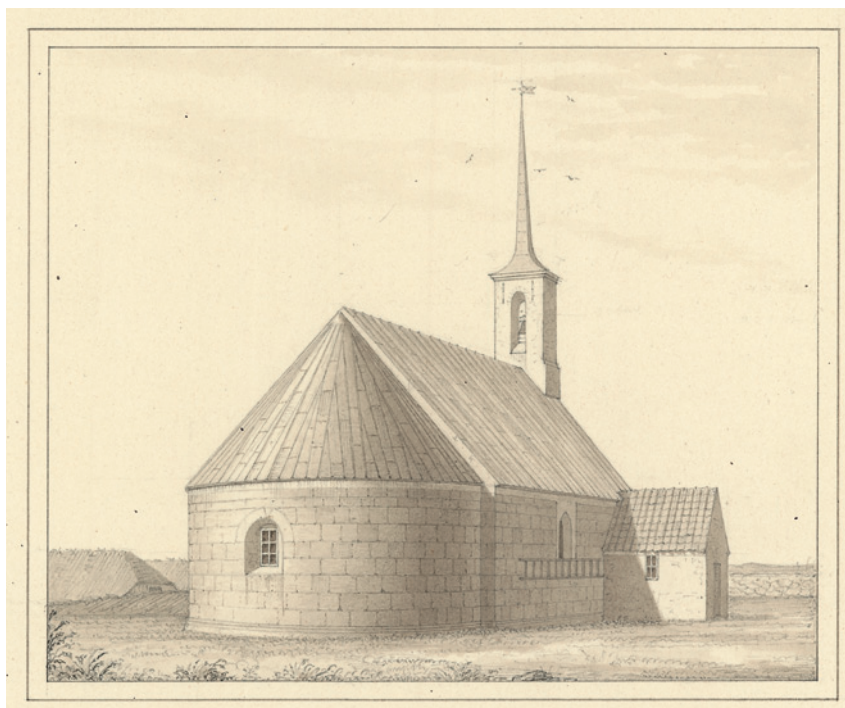
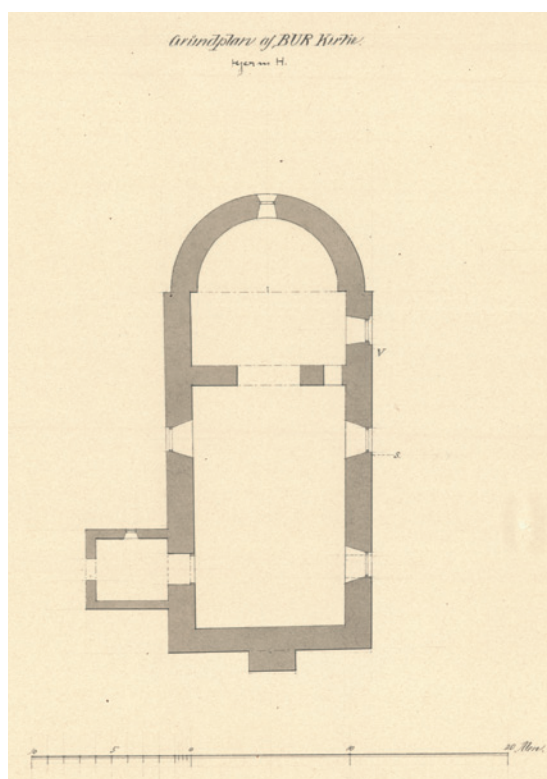

Fig. 16. Prospekt set fra nordøst. Tegnet af J. B. Løffler 1880. – *View from the north east.*

er fladbuet, og bygningens indre får lys gennem et rektantet vindue i østmuren. Et nyt loft blev bekostet 1915,¹⁹ og muligvis stod rummet åben til kip forinden; en indikation på dette ses over loftet, hvor skibets kvadersatte facade og trekant-gavlen er kalkede.

Den nuværende *klokketam* ved vestgavlen er fra 1865 og blev opført som erstatning for en ældre (jf. ndf.).¹⁹ Den af teglsten opførte kam hviler på en underbygning af form som en bred, grundmuret og rektantet pille på en ti skifter høj plint. Herover rejser den kraftige kam sig med rundbuede åbninger i øst og vest, hvorover dobbelt falsgesims og højt, slankt og blytækt spir (oprindelig zink).¹⁹ 1939 ønskedes spiret rettet.¹⁹

En *†tagrytter* fra 1842 over skibets vestende blev if. *Synsprotokollen* beskadiget ved lynnedslag og måtte erstattes af den nuværende klokkekam; udformningen af tagrytteren fremgår af to skitser med i alt syv forskellige forslag (fig. 18-19).¹⁹

Fig. 17. Plan. 1:300. Målt og tegnet af J. B. Løffler 1880. – *Ground plan.*

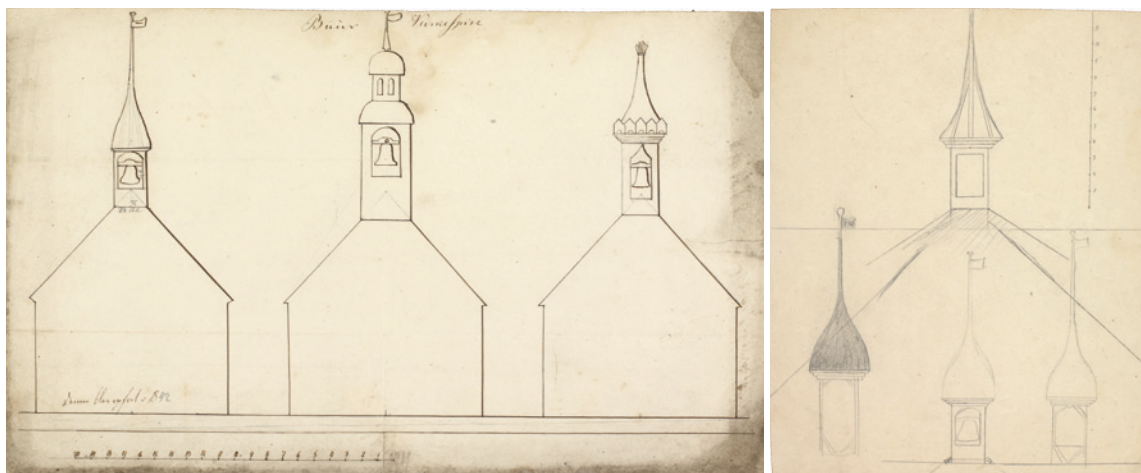

Fig. 18-19. Forslag til tagrytter (s. 2567). 1:300. Forslaget til venstre gennemførtes. Tegninger i RA, o. 1842. – *Proposals for bell cot. The proposal to the left was chosen.*

Eftermiddelalderlige reparationer og vedligeholdelse. 1587 murede og sømmede en murermeister 'kirkegavlen og mere i kirken, som var nedskreden'.¹³ Seks år senere måtte tre mand reparere loftet, idet man frygtede, at dette skulle 'brække'.¹³ 1620 blev loftet atter repareret, denne gang i 28 dage, hvor to mand udskiftede fem dusin planker og en bjælke. Ti år senere, 1630, var bygningens kvadre så 'nedfaldne' på nord- såvel som på sydsiden, at en murermeister og fire svende måtte engageres i ni dage til udbedring af skaderne. Vestgavlen blev repareret med seks jernankre 1656, idet kvadrene var 'nedfaldne'; desuden blev småreparationer udført på den sydlige facade. 1676 og igen 1701 blev kirkens fuger udbedret.¹³

En større reparation af tagværker og tagbeklædning blev foretaget 1710, idet utætheder forårsagede fugtskader på loft og mure; det var især søndre sides vestende, der voldte problemer.¹³ 1770-71 var kirken i forsvarlig stand, idet ingen mangler kunne anfægtes.¹⁶ Allerede 1773 blev dog anført, at kirken og loftet var helt brøstfældige, hvilket blev gentaget året efter. Her blev det nævnt, at særligt kirkens fuger manglede vedligehold.¹⁶

1791 lod kirkeejeren bygningen 'meget vel' reparere, dog uden nærmere præcisering.³² Ved 1800-tallets begyndelse blev bygningens vedligehold karakteriseret som forsvarligt,³³ men 1811

måtte kirken atter kæmpe med utæt tagbeklædning og mangelfulde tagværker. Igen lå problemet i vestenden, hvor vandet trængte ind med 'alt for stor magt',³⁴ og særlig blytagets uforsvarlige tilstand blev påtalt på det 'alvorligste'.¹⁵ Dette, til trods for at kirken tilsyneladende var sat i 'priselig' stand efter en hovedreparation 1808.³⁵

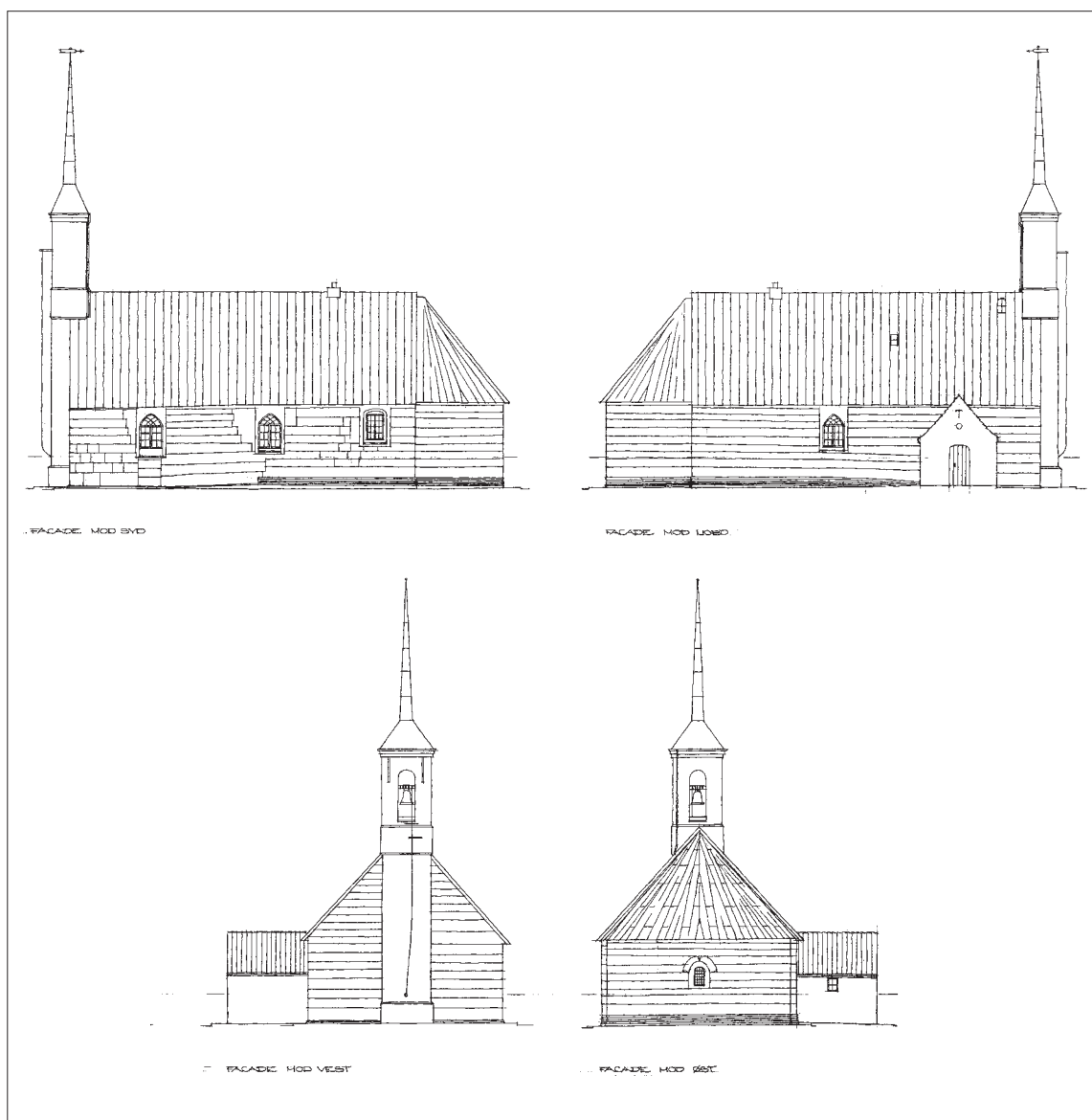
Kirken gennemgik 1832 en *hovedreparation*, der dog ikke er nærmere specificeret, men som bl.a. resulterede i opsætningen af en skillevej i apsis, hvorved et sakristi blev indrettet i den østligste del (jf. fig. 15, 33).¹⁹ Adgangen til sakristiet skete gennem en smal plankedør nord for altertavlen.

1892 blev indsat to murankre i vestgavlen, men allerede seks år senere måtte den 'vestre ende udhugges'; 1900 måtte også apsis på grund af kvadrenes udskridning afstives med et anker, og tre år herefter måtte vestgavlens nordlige del helt omstøttes.¹⁹

Som optakt til kirkens overgang til selveje 1911 (jf. s. 2557) blev der 1908 gjort status over bygningens tilstand. Heraf fremgik bl.a., at loftet ved skorstenen var i så dårlig stand, at man kunne kigge ned i kirken, og også taget manglede reparation.¹⁵ Årene 1911-22 er præget af en række

Fig. 20. Klokketårn over vestgavlen set fra vest (s. 2567). Foto Anders C. Christensen 2017. – *Bell cot above west gable seen from the west.*

småreparationer, herunder fugning af kvadermurene, delvis omsætning af apsismurværket, kalkning, taglægning på våbenhuset, nyt loft i samme (jf. s. 2566) samt reparationer af spiret.¹⁹

Kirken gennemgik 1972 en *hovedrestauration* (arkitekterne Poul Hansen og Ib Lydholm, Thisted), der omfattede omsætning af kvadrene på kirkens sydside, omstøbning af blytagene på nær apsis, fornyelse af våbenhusets tag, renovering af tagkonstruktionen, installering af nyt varmeanlæg (jf. s. 2575) samt flere mindre udbedringer.³⁶

Gulve. Kirkens nuværende gulve, der består af gråmalede brædder, har samme niveau i skibets midtergang og i koret, men er hævet i apsis, knæfald og under stolene. Det højtliggende gulv er anlagt før 1910,¹⁵ men efter 1868 (jf. fig. 49), hvor der lå mursten.¹⁹ Våbenhusets gulv består af fladelagte gule teglsten i normalformat. †*Gulve.* Belægningen bestod 1587 tilsyneladende af tegl, idet gulvet dette år blev suppleret med 100 'mursten'; yderligere arbejder foretoges 1630.¹³ 1903 blev korets bræddegulv fornyet, og 'nedenfor al-

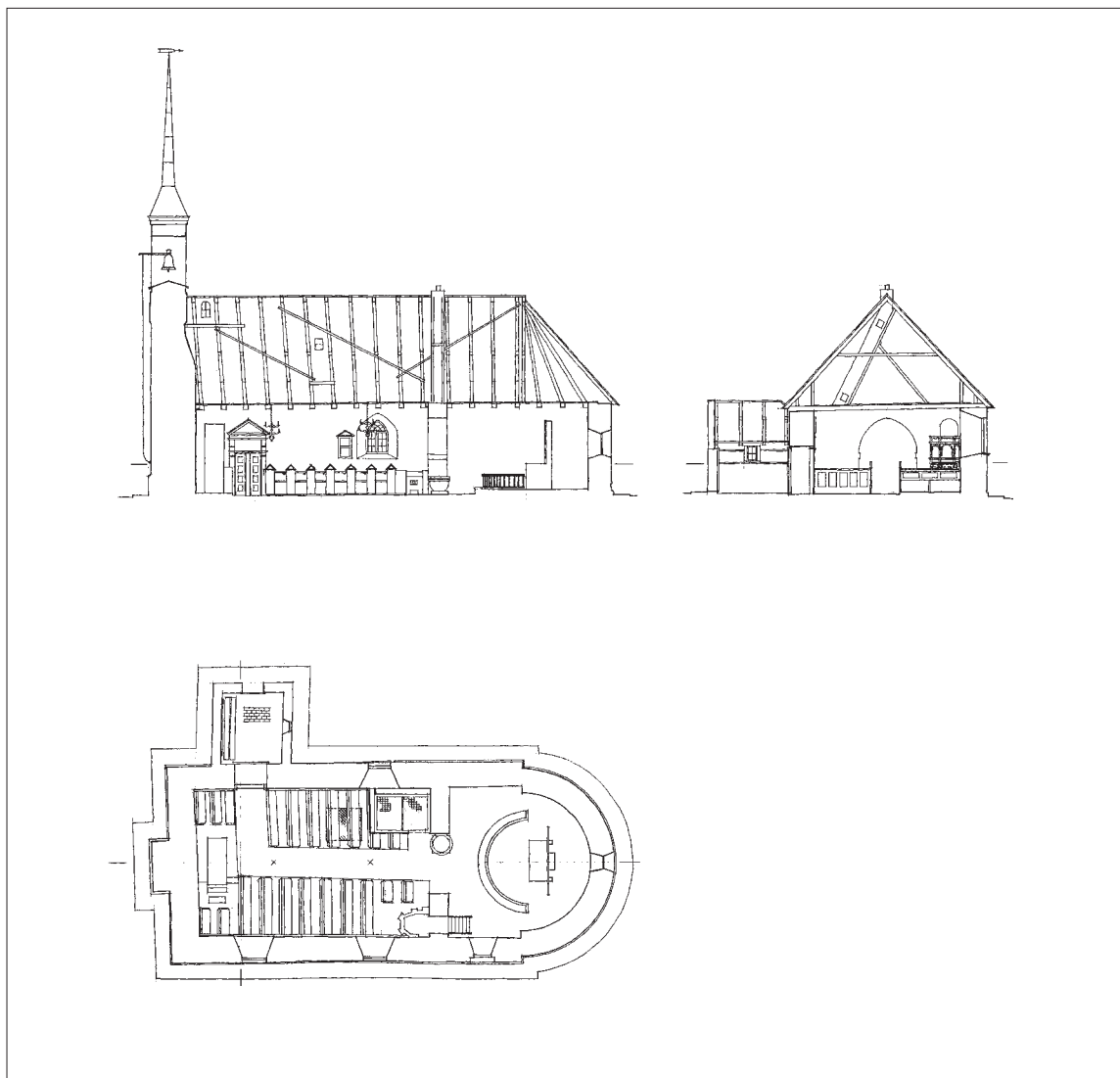

Fig. 21–22. Opstalter, snit og plan. 1:300. Målt og tegnet af Poul Hansen og Ib Lydholm 1971. – *Elevations, sections and ground plan.*

teret' blev lagt et fem tommer tykt betongulv; 1905 blev et ferniseret bræddegulv med cementunderlag lagt under samtlige stolestader. 1924 blev nyt flisegulv lagt i våbenhuset.¹⁹

Vinduer. I apsisvinduet sidder en blysproset smedjersramme, mens det 'vindue i altergulvet', som en murermeister 1592 arbejdede tre dage på, kan være identisk med korets nuværende, fladbuede vindue.¹³ Vinduet har udvendig fals og er smiget i det indre (jf. fig. 12). Indsættelsen af skibets tre nuværende, ligeledes teglindfattede vinduer

fremgår ikke af kilderne. Den spærstikformede afdækning, der i en lidt anden form genfindes i Vemb, hvor de blev indsat 1846–47 (s. 2529), kunne tyde på, at også vinduerne i Bur er fra denne tid. Vinduerne har hvidmalede trærammer.

Ved en synsforretning 1791 er nævnt, at kirken kun har to vinduer.³² En formodning 1908 om, at kirken ved overgang til selveje (1911) måtte blive pålagt at indsætte granitindfattede, 'stilrette' vinduer, holdt ikke stik.¹⁵ Korvinduets sålbænk blev fornyet 1898.¹⁹

Fig. 23. Skibets loft og tagværker set mod øst (s. 2572). Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *Loft and roofing of nave looking east.*

Tagværker. Kirkens middelalderlige egetagværk er sammenhængende forstået på den måde, at der ikke som i bygningens indre er en opdeling mellem kor og skib (fig. 23).

Apsidens konstruktion består af ti spær, der i nord og syd er tappet ned i bindbjælkerne, mod øst i korte spærfødder. Spærerne samles i toppen af en kraftig, fritstående kongestolpe (fig. 25), der understøttes af en øst-vestgående rem, hvilende på bindbjælkerne. På kongen er to sektioner af hjørnerne affasede (oktogonal tværsnit), i den øvre del suppleret med vinklede indsnit, dog kun mod vest. Et hanebånd, der forbinder apsidens to vestligste spær, er kæmmet over kongens vestside, og på vestsiden af det østligste spær og på østsiden af kongestolpen er taphuller til t-hanebånd, der er erstattet af en nyere afstivning af fyr (jf. fig. 25). Nummereringen fra syd mod nord består af smalle, øksehugne streger på spærenes venstre sider.

Fig. 24-25. Apsistagværk. 24. Detalje set mod sydvest (s. 2572). 25. (th.) Kongestolpe (o. 1445-50) i apsistagværket set mod nordøst (s. 2572). Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *Apsø roofing. 24. Detail, looking south west. 25. (right) Kingpost (c. 1445-50) in apse roofing looking north east.*

Fig. 26. Ydre set fra sydøst. Ældre foto i NM. – *Exterior seen from the south east.*

Korets og skibets jævnbrede tagkonstruktion består af 16 spærfag med et hanebånd og korte stivere, der er tappet i spærene; i nord er afstivning i form af stormlægter. Enkelte dele er senere reparationer af fyr. Nummereringen er mod nord udført fra vest som en kombination af udstemmede firkantstik og smalle, øksehugne streger, i syd med bredere øksehugne streger i et romertalslignende system, der nu er fragmentarisk som følge af senere reparationer af spærenderne. I kirkens vestgavl er aftryk efter en kort spærstiver, der viser, at kirken formentlig fra starten havde samme type tagværk som det nuværende (fig. 59). Muligvis blev spærfaget udskiftet 1710, hvor en forrådnethjælpe erstattedes af en fyrretræsbjælke ved 'vestenden næst muren'.¹³

Våbenhusets fyrretagværk består af fire spærfag med et hanebånd.

Dendrokronologiske undersøgelser. 2016 er fra kirkens tagværker udtaget 13 boreprøver, der alle er dateret. Fem af disse stammer fra apsis-tagværket,

hvoraf to af prøverne er dateret til o. 1410–20, de resterende til o. 1445–50; kongestolpen ligger i den yngste gruppe. Dateringen af skibets tagværk falder i to hovedgrupper fra o. 1420–25 og o. 1435–40.³⁷

Tagbeklædning. Kirkens blytage, der kan følges tilbage til de ældste regnskaber (jf. ndf.), er senest fornyet 1972, jf. indskrift på en plade på skibets nordside: »Hugo Stoffregen Struer 1972«. Våbenhuset dækkes af røde vingetegl, der er nævnt 1811, kort efter tilbygningens opførelse.³⁴ Beklædningen blev udskiftet 1913¹⁹ og er senest renoveret 1972 (jf. s. 2570).

†*Tagbeklædning.* Tagrygningens blybeklædning blev repareret 1604. 1611 oplagde to blytækere i 14 dage 32 skippund nyt og gammelt bly.¹³ Omtrent samme mængde blev anvendt 1637 over kirkens østende og 1646 over skibet; i løbet af 1600-tallets anden halvdel udførtes tillige flere mindre reparationer. 1710 blev i forbindelse med en større reparation af kirken

Fig. 27. Ydre set fra sydøst. Foto signeret V. H. (Victor Hermansen) 1937. – Exterior seen from the south east.

udskiftet adskillige blyplader, især over vestenden (jf. s. 2568).¹³ En fornyelse af blytaget 1765 og 1772 dokumenteres af to genanvendte plader med indskrift, der er pålagt det nuværende tag på nordsiden. Over årstallet læses initialerne »C D F R«, der henviser til daværende ejer Christian Daniel de Friedenreich (jf. s. 2557). Yderligere omstøbninger blev foretaget 1921 af Bøjle Bøjlesen og M. Ørskov, jf. blyantsindskrift på blybræddernes bagside.

Farveholdning. Kirkens kvadermurværk står i blank mur, mens vinduesindfatninger, våbenhus og klokkekam er kalkede. I det indre er bagmurene kalkede, loftets bjælker og brædder grønmaledede. †*Farveholdning.* 1630 anskaffedes 'konrøg til at staffere uden på kirken med'. Kirken blev 1676 kalket i 12 dage og igen 1701.¹³ 1868 var loft, vinduer, dør og vægge malet hvide.¹⁹ I tiden o. 1937 stod korbuen i blank mur (jf. fig. 61), og 1939 anførtes i *Synsprotokollen*, at loftet ikke var malet siden sidste år.³⁸

Opvarmning. Kirken opvarmes af et 1972 installeret og elektrisk fyret *kaloriferanlæg* med indblæsning i skibets nordøsthjørne (Horwath & Skou, Viby).

†*Opvarmning.* 1889 blev på sognebeboernes anmodning installeret en †*kakkelovn* i skibets nordøsthjørne (Ringkøbing Jernstøberi, jf. fig. 28). Ovnene blev fornyet 1913, men anordningen blev sløjft 1951, hvor en koksfyret †*kalorifer* blev installeret i en grav sammesteds (Morsø Jernstøberi). En †skorsten, der siden 1889 var indmuret i triumfmurens nordside, og hvis øvre del hvilede på en †skorstensstol over loftet, blev nedtaget 1972 (jf. fig. 22, 26).

Tårnspiret krones af en *vindfløj* med årstallet 1864.

Fortov. Bygningen inkl. våbenhuset omkranses af en stenlægning, der er nyanlagt 1972. Allerede 1892 anlagdes dog en †brostensbelægning i en alens bredde,¹⁹ hvilket senere erstattedes af en †cementbelægning.³⁹

Fig. 28. Indre set mod øst, vist før prædikestolens restaurering 1946. Foto i NM. –Interior towards the east, shown before the restoration of the pulpit in 1946.

INVENTAR

Oversigt. Svarende til det gængse mønster er den romanske døbefont kirkens ældste inventargenstand. Kummen følger den i området udbredte bægerblads-type. Fra middelalderen stammer desuden alterbordet, og den sengotiske altertavle fra o. 1500, hvis figurer antagelig er udført af en lokal mester, svarende til tavlerne i Asp, Ferring, Rom og Fjaltring.

Fra 1500-tallets første halvdel hidrører dåbsfadet, et Nürnbergerarbejde, som dog først er kommet til kirken 1709, mens den vanskeligt tilgængelige klokke (nr. 1) antagelig er fra 1582. Under Bent Christensens embedsperiode som kirkeværge anskaffedes hhv. 1634 og 1654 alterstagerne og prædikestolen, der begge er mærket med hans navn og årstal. Dog fremgår det af kirkeregnskaberne, at udgifterne til alterstagerne og opsætningen af prædikestolen afholdtes af kirken, og Christensen, der samtidig var ejer af sognets hovedgård, Burgård, må derfor i første række regnes som initiativtager til anskaffelsen af de to genstande og kun i mindre grad som deres giver. Derimod er kirkens alterkalk (og antagelig *disk, nu i Vemb Kirke, s. 2538) fra 1697 utvivlsomt en donation fra ejerparret på Nørre og Sønder Vosborg, Hermann Frantz von Schwane-

wede og Christence Dyre. Kirkens nuværende disk fra begyndelsen af 1700-tallet, et arbejde af guldsmeden Anders Jensen Klem, er på samme måde del af et altersæt, hvoraf kalken findes i Vemb (s. 2538). Fra samme århundrede stammer antagelig pengeblokken. I løbet af familien Tangs ejertid (1786–1911) tilkom forskellige inventargenstande: alterkande (o. 1850), oblatske (nr. 1, 1889), ske (1896) samt alterskranke og stolestader. Endvidere opsattes, antagelig i 1844, dørflojen med tilhørende indramning mod våbenhuset. Også kirkens orgel er fra 1800-tallet (1878), om end det først kom til kirken 1919 efter en tidligere placering i Vejrum Kirke. Blandt anskaffelser i løbet af de seneste 100 år skal nævnes dåbskande, lysekroner, syvstage, orgel samt for nylig kirkens klokke (nr. 2, 2004).

Farvesætning og istandsættelser. Inventaret er farvemæssigt præget af istandsættelser i nyere tid, herunder 1972 (Poul Hansen og Ib Lydholm, Thisted). Altertavlen blev dog gennemgribende restaureret 1908 og atter 1997, mens prædikestolens farver fastlagdes 1946 i forbindelse med dennes renovering.

Kirkens regnskaber kendes allerede fra 1584. Fra samme år er bevaret det ældste, om end summariske, inventarium.¹³ Fra dette tidspunkt er registreret en gavmild donation fra Niels Krabbe (†1596) til Vesløs-

Fig. 29. Indre set mod øst. Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *Interior towards the east.*

gård (Vester-Han Hrd., Thisted Amt) 'til Bur Kirkes beprydelse', herunder en messehagel og et alterklæde af rødt damask og to messinglysestager på alteret.⁴⁰ Listen omfatter muligvis også en sølvkalk og disk, der dog først er nævnt efter 'en gammel ubrugelig messehagel', sidstnævnte vel næppe en del af gaven. Efter at altertavle og prædikestol i en årrække havde haft behov for nystaffering, omtales kirken 1770-71 omsider som værende i 'så forsvarlig stand, at intet betydeligt til mangel er at udsætte', og hovedinventarstykkernes bemaling karakteriseredes endog som 'smuk'. Det er derfor påfaldende, at denne mangel endnu fremhævedes 1773-74.¹⁶ 1791-92 var kirken atter 'meget vel repareret' af kirkeejeren, hvilket dog tilsyneladende ikke dækkede inventaret, hvor både alterdug og -klæde samt messeklæderne betegnedes som 'meget ringe', mens altertavlen, der tidligere var meget smuk, nu (atter) så 'miserabel' ud.³² Fra 1799 og i løbet af det næstfølgende årti var skudsmålet acceptabelt, dvs. kirken var 1807 'ikke ringere end ved forrige syn', mens den ligefrem 1809 fremhævedes som 'priseligt istandsat'.⁴¹ 1832 blev kirken hovedrepareret på initiativ af etatsråd Tang (jf. sakristi s. 2568), ligesom altertavlen blev opmalet og forgyldt. Samme lod også o. 1844 bl.a. prædikestol og stolestader renovere, ligesom han dikterede en fyl-

dig indberetning om kirkens historie og beskrivelse til *Synsprotokollen*.¹⁹ En række istandsættelser inden for de seneste godt 50 år har baggrund i vedholdende angreb af borebiller.

Alterbord (jf. fig. 29), muret og antagelig middelalderligt. Bordet måler 102,5 cm i højden og 162×98 cm i bredde og dybde; ca. 160 cm fra østvæggen. På de tre sider er bordet beklædt med *alterbordspaneler*, 1895,¹⁹ udformet som lodretstil-lede brædder, der er samlet med fjer og not samt bemalet i oxydrødt. Bordets bagvæg dækkes af et nyere skab. Også *alterbordspladen* af sammensinkede brædder er nyere.

†*Alterklæder*. 1584 er registreret en gave fra Niels Krabbe til Vesløsgård i form af et smukt klæde af skellert (tyndt silkestof, der changerer i flere farver) og rødt damask med silkefrynser,¹³ jf. også †messehagel, †altersølv og †alterstager. 1614 anskaffedes 5 alen lærred til et nyt klæde, der atter fornyedes 1630 og 1667. 1703 indkøbtes kattun (tætvævet, mønstret bomuldsstof) til et alterklæ-

Fig. 30. Fløjaltertavle, o. 1500 (s. 2578). Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *Winged altarpiece. c. 1500.*

de og fint lærred til en tilhørende dug, hvortil Claus Bangs enke, 'Madame Kirsten Nielsdatter' forærede 3,5 alen kniplinger.¹³ Alterklædet var endnu intakt 1768.⁴² Siden, bl.a. 1791–92, klagedes dog over tekstilernes ringe stand.³² O. 1862 fandtes et rødt klæde med guldkors. Klædet fornyedes 1872 og atter 1906; sidstnævnte er antagelig identisk med det i 1911 beskrevne af fløj med gyldent kors og guldliste forneden (jf. fig. 33).¹⁹

Altertavle (fig. 33–37), o. 1500. Trefløjet altertavle, opsat på predella, tilføjet 1908.⁴³

Tavlen måler 270×185×18,5 (8,5) cm; bredden af midtskab og sidefløje er hhv. 137 og 66 cm. Midtskabet viser tre figurer eller figurgrupper, i midten Nådestolen med Kristus, flankeret af Skt. Jørgen eller Michael (nord) og Anna Selvtredje (syd). På sidefløjene står de 12 apostle, opstillet i to rækker over hinanden. Både midtdelen og de hængslede sidefløjers rammer er bevaret, idet

de sidste sekundært er fikseret i åben stand. De enkelte rammestykker er sammensinkede i hjørnerne, mens forkanterne inderst har hulkel. Over midttavlen er en lav frise med korsblomster. Spor efter tilsvarende friser er ikke påvist på fløjene. I de tre felter er figurerne placeret på lave, gennemgående skamler, kronet af omvendt profileret tandsnit. Oven over både midt- og sidefløje er oprindeligt baldakinarkitektur; midtskabet har kølbuede arkader med korsblomster foran stavværk, alt hvilende på småkonsoller, mens sidefløjene har fladrundbuede arkader; i sviklerne fligede blade. Enkelte dele af baldakinernes spinkle ornamentik er fornyet (jf. ndf.). Nyere støttestolper er fæstnede på begge sider af midtskabets bagside. Predellaen har konkav sidekontur; forsidens midte prydes af karvskåret Georgskors.

Midtskabets tre figurer (fig. 30) står på selvstændige podier og måler hhv. 90 cm (Nådestolen), 86 cm (Anna Selvtredje) og 88 cm (Skt. Jørgen)

Fig. 31. Midtskabet med gengivelse af Nådestolen, Anna Selvtredje og Skt. Jørgen. Detalje af altertavle, o. 1500 (s. 2578). Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *Central cabinet showing the Mercy Seat, St. Anne and the Virgin Mary with the infant Christ, and St. George. Detail of altarpiece, c. 1500.*

inkl. de tilhørende podier. I *Nådestolen* står Gudfader, støttende Kristus med højre hånd og med jordkuglen i den venstre. Han har karakteristisk langt, bølgeriflet og måttelignende hår og skæg og bærer en krone med oprindelige korsblomsttakker; ikklædt kappe og fodlang kjortel, hvorunder venstre nøgne ses. Kristus står med let bøjede ben, højre hånd berører sidesåret, mens venstre arm med fremadvendt håndflade med naglesår hænger slapt ned; snoet vidjekrans omkring det halvlange hår, der ligesom det tvedelte fuldskæg er bølgeriflet. Lændeklædet er snoet stramt om hofte med en nedfaldende snip mellem benene. *Anna Selvtredje* th. bærer den diminutive Maria på højre arm (fig. 32); denne holder Jesusbarnet, der har udstrakte arme i korsform. Anna har ho-

vedlin og er iført folderig kappe over sin kjortel ligesom Maria, der dog har en krone, svarende til Gudfaders. Jesus er iført kjortel med brede ærmer. Den rustningsklædte *Skt. Jørgen* står med den højre sværdbærende arm hævet over hovedet (sværdhæfte er sekundært, jf. fig. 36) og støder med venstre hånd et spyd (stav og spydblade er sekundære) ned i en djævlefigur, der ligger under hans fødder. Udyret har horn i panden, lange ører, opspilede øjne og vrængemund. På hænder og fødder har han dyrekloer; mellem benene krummer sig en lang spids hale.

På sidefløjene ses de 12 apostle, opstillet i dobbeltrækker med tre i hver række på de enkelte fløje. Figurerne måler ca. 37–39 cm. Den oprindelige rækkefølge i opstillingen synes bevaret at

Fig. 32. Anna Selvtredje. Detalje af altertavle, o. 1500 (s. 2578). Foto Arnold Mikkelsen 2016. *St. Anne and the Virgin Mary with the infant Christ. Detail of altarpiece, c. 1500.*

dømme efter *mærkning*, hhv. med bogstaver (malet) og siden med romertal (skåret) på bagsiden. De oprindelige attributter er kun delvist bevaret, idet enkelte figurer i forbindelse med restaureringen 1908 fik tilføjet både hænder og manglende genstande. Samtlige figurer har fodlange kjortler, hvorover folderig kappe. Nøgne fødder. På nordfløjen, regnet fra øvre række tv. mod nedre række th., er gengivet følgende: 1) Uidentificeret. Langt, kløftet fuldskæg. Højre hånd har fattet om stav (mangler), mens venstre holder en posebog. Mærket: »I« (bogstav mangler). 2) Johannes Evangelisten. Skæglos, højre hånd (fornyet) er løftet til velsignelse, mens han holder kalken i venstre. Mærket: »b« og »II«. 3) Skt. Peter. Kort skæg og

hår, delvist skaldet. Højre hånd har fattet om en manglende genstand, venstre holder nøglen (fornyet). Mærket: »c« og »III«. 4) Uidentificeret. Langt hår og skæg. Højre hånd har fattet om en genstand (mangler), mens venstre hånd (fornyet) holder en opslået bog. En flig af kappen er fæstnet til bæltet. Mærket: »d« og »IV«. 5) Uidentificeret. Langt hår og skæg. Højre hånd holder om kappen, mens den venstre (fornyet) vel har holdt om en genstand. Mærket: »e« og »V«. 6) Uidentificeret. Langt hår og skæg. Højre hånd har fattet om en genstand (mangler), den venstre er skjult under kappen. Ved bæltet hænger en knivskede. Mærket: »ff« og »VI«. På sydfløjen ses følgende: 7) Uidentificeret. Langt hår og kløftet fuldskæg. Højre hånd, der er dækket af kappen, støtter en opslået bog,⁴⁴ mens den venstre har lukket sig om en genstand. Mærket: »g« og »VII«. 8) Skt. Jakob den Ældre. På hovedet bærer han pilgrimshat med opsmækket skygge. Højre hånd har lukket sig om en genstand, vel

Fig. 33. Alterbord, altertavle og -skranke (s. 2577, 2578, 2587). Foto E. Bayer 1905. — *Communion table, altarpiece and altar rail.*

Fig. 34-35. Detaljer fra altertavle, o. 1500, vist før restaureringen 1908. Foto Niels Termansen. 34. Nådestolen (s. 2579). 35. Anna Selvtredje (s. 2579). – *Detail of altarpiece, c. 1500, shown before the restoration of 1908. 34. Mercy Seat. 35. Virgin and Child.*

en stav, den venstre holder en muslingeskal. Mærket: »VIII« (bogstav mangler). 9) Uidentificeret. Langt hår og skæg. Højre hånd har fattet en, tilsyneladende, nedadrettet genstand, mens den venstre holder en flig af kappen. Mærket: »i (eller j)« og »VIII«. 10) Uidentificeret. Langt hår og skæg. I højre hånd er en lukket bog, den venstre har fattet om en genstand (mangler). Mærket: »k« og »X«. 11) Uidentificeret. Langt hår og skæg. I højre hånd har været en genstand (mangler), i den venstre er en bogpose. Mærket: »l« og »XI«. 12) Uidentificeret. Skægløs. Holder opslået bog i højre hånd, i venstre har været en genstand (mangler). Begge hænder er fornyet. Mærket: »m« og »XII«.

Navnlig de mandlige figurer har med den karakteristiske bølgeriflede og måttelignende hår- og skægpragt stor lighed med de tilsvarende på altertavlerne i Asp og Ferring (s. 2378, 1507) og kan skyldes et lokalt værksted, ligesom altertavlerne i Rom og Fjaltring (s. 791, 1652).

På nær ganske få fragmenter af figurernes oprindelige bemaling og forgyld- eller forsølvning på kridtgrund (registreret i *Termansen 1908 (a)*) følger tavlen i hovedtræk den bemaling med oliefarve, der fastlagdes 1832 og genopmaledes 1908. Dog er skabet og fløjenes forkanter samt predellaen ny-stafferede 1997 (*Rosing Holm 1998*). Karmene står i dag gråhvide, lagt med aluminium, der er tonet med schellak, mens postamentet er blåt. Baldaknarkitekturen er rødbrun med detaljer i olivengrønt, brunt og sølvgråt. Skamlerne er grønligt-gyldne, mens skabenes bagklædning er flammet i blåt. Bag figurerne er – bortset fra Gudfader – gyldne glorieskiver. Predellaen er blå med gyldne kanter og kors. Altertavlens bagside er brun.

Fig. 36. Skt. Jørgen og dragen. Detalje fra altertavle, o. 1500 (s. 2578), vist før restaureringen 1908. Foto Niels Termansen. – *St. George and the Dragon. Detail of altarpiece, c. 1500, shown before the restoration of 1908.*

Figurskulpturerne er stafferet i forskellige brogede farver (rød, grøn, blå, gullig, brun, sort, rosa og karnationsfarve) med spredt anvendelse af gyl-dent.

†*Indskrift*, 1832. På tavlens bagside var anført en latinsk indskrift (*Löffler 1880; Tørmansen 1908 (a)*), der refererede til tavlens restaurering på

initiativ af kirkens patron, etatsråd Tang: »Anno MDCCCXXXII reliquiæ hujus altaris antiquitate sua memorabilis in/en(!) pristinam formam, cura patroni ecclesiæ restitutæ sunt« (I året 1832 er resterne af dette alter, der var mindeværdigt på grund af sin ælde, ført tilbage til sin tidligere udformning takket være kirkepatronens omsorg).

Overmalet eller fjernet 1908 i forbindelse med tavlens renovering.

1689 fæstnede en snedker den ene fløj på tavlen, 'hvor træet var forrådnet', med tre hjørnebånd.¹³ 1768 blev altertavlen beskrevet i *Præstindberetningen* til biskop Bloch. Her tolkedes dog den centrale Nåde-stolsfremstilling som 'Maria med barnet', mens Skt. Jørgen tv. omtaltes som 'Kristus trædende Satan under sine fødder'.⁴² 1765-69 påpegedes det gentagne gange, at altertavlen og prædikestolen trængte til at blive 'orneret' og malet.¹⁶ Reparationen var dog stadig ikke i orden 1773-78, og 1791-92 klagedes på ny over tavlens miserable tilstand,³² – ja, den betegnedes ligefrem som 'jammerlig' 1793.⁴⁵ 1827 omtaltes tavlen som istandsat,⁴⁶ om end en

mere gennemgribende renovering og nystaffering først udførtes 1832 på initiativ af etatsråd Tang (jf. *†indskrift*). I samme forbindelse blev et forgyldt *†kors* (jf. fig. 33) anbragt over altertavlen.¹⁹ O. 1862 omtalt som meget gammel med udskårne og malede træfigurer, hvoraf omtaler af de tre figurer. 1908 gennemførtes en grundig istandsættelse af altertavlen ved Niels Termansen, Harald Munk og Kristian Due, der efterlod en omtale af arbejdet, nedfældet med blyant på et stykke lindetræ, indlagt i et hulrum bag midtskabets baldakin.⁴⁷ Arbejdet omfattede en delvis fornyelse af nordfløjens bagklædning, snedkermæssige supplementer på midtfeltets baldakiner og af figurerne samt reparation af stafferingen, bl.a. med bladuminium. 1962 behandledes tav-

Fig. 37. Apostelfigurer (nr. 2, 4 og 8) fra altertavle, o. 1500 (s. 2581), vist før restaureringen 1908. Foto Niels Termansen. – *Apostle figures (nos. 2, 4 and 8) from altarpiece, c. 1500, shown before the restoration in 1908.*

Fig. 38. Altersølv (s. 2585). Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *Altar plate.*

len for ormeangreb.¹⁹ En fornyet istandsættelse, herunder en imprægnering mod insekter, gennemførtes 1997 (E. B. Rosing Holm).

Altersølv (fig. 38), omfattende omtrent samtidig kalk og disk. *Kalken*, 1697, skænket af Hermann Frantz von Schwanewede til Nørre og Sønder Vosborg (†1697) og hustruen Christence Dyre (†1705). Kalken, der er 20,5 cm høj, fraregnet indsats, har høj sekstunget fod, smykket med bølgeranke på den lodrette standkant. Foden er drevet stejlt og pyramidalsk op mod det sekssidede nedre skaftled; flad knop med buetunger mellem rombeformede felter. Bægeret, der er fæstnet med en uregelmæssig lodning på det øvre skaftled var oprindeligt lavere, men er blevet forhøjet med et påsat glat led. På den ene side af det oprindelige led er alliancevåbener og initialer (»HF« (sammenskrevet) V. S W« og »C D«) samt årstallet: »1697« for de ovennævnte patroner. Under

foden er uidentificeret mestermærke: »H(?)SA« i trekløverformet felt samt nyere ejermærkning i graverede versaler for »Bur Kirke«. Som anført s. 2538 kunne Vemb Kirkes disk med ægteparrets våbenskjolde oprindeligt have været sammenhørende med kalken. Den tilhørende *disk*, 12,5 cm i diameter, har cirkelkors på fanen. Under bunden er ejermærkning og mestermærke for Anders Jensen Klem (*Bøje* nr. 6655), virksom i Ringkøbing 1713-17 og siden frem til 1759 i Holstebro. Disken kunne meget vel høre sammen med Vemb Kirkes kalk, der er udført af samme mester (s. 2537). Jf. også Humlum (1717, s. 1200).

†*Altersølv*. 1584 er nævnt en sølvkalk med tilhørende disk, at dømme efter sammenhængen muligvis skænket af Niels Krabbe til Vesløgård, jf. †alterklæde, †alterstager og messehagel.¹³ 1594 indkøbtes en messingkalk og disk, måske som en erstatning for ovennævnte, der herefter ikke

er omtalt, samt 2 alen stof til et klæde herover ('dræt'), dvs. til et *†kalkklæde*. 1650, 1654 og 1683 er messingsættet fortsat anført, men blev ved anskaffelsen af kirkens nye altersæt af sølv 1697 lånt til Vemb Kirke (s. 2538).¹³

Oblatæsker. 1) (Jf. fig. 33) 1889,¹⁹ af porcelæn, 7 cm høj, 14 cm i tværmål. Sort med guldkors og kanter; under bund stempel for Bing & Grøndahl. 2) (Jf. fig. 38), nyere æske, 5 cm høj, tværmål 8,5 cm, af sølv. Glat, cylinderformet æske med svagt hvælvet låg. Under bund samt på lågets kant er mestermærke: »TLM«, måske for T. Linder-Madsen, Viby Sj. (-1967-92-) og lødighedsstempel for sterlingsølv. Endvidere ejermærkning. *†Oblatæske*. O. 1862 omtalt som lakeret og med kors på.¹⁹ *†Oblatskål*. Nyanskaffet 1956.¹⁹

Sygesæt, fælles for pastoratets tre kirker (jf. Gørding s. 2500).

Ske (jf. fig. 38), 1896, 17 cm, med glat spinkelt skaft afsluttet med dråbeformet knop og ovalt,

perforeret skeblad. Under skaftet er Københavns-mærke for 1896, gardejnstempel for Simon Groth og mestermærke med initialerne »IH« i firkantet ramme for I. Holm, vel en videreførelse af firmaet Johan Georg Holm (jf. *Bøje* nr. 1449).⁴⁸ Jf. også tilsvarende eksemplarer i Gørding og Vemb (s. 2500, 2538).

Alterkande, o. 1850, af tin, 25 cm høj. Af vanlig udformning med svunget korpus og hank samt låg, prydet med rosetknop. *†Alterkande*. O. 1862 registreret som en glaskande med forgylldning.¹⁹

Alterstager (fig. 39), 1654, anskaffet, mens Bent Christensen, ejer af Burgård (jf. prædikestol og *†gravsten* nr. 3) var kirkeværge, jf. indskrift. De 35 cm høje stager (fraregnet lysetorn) har høj, profileret fod og balusterskaft i tre afsæt med pæreformet kugleled mellem flade knopper; lav, profileret lydeskål. På de pæreformede knopper er giverindskrift i fordybede versaler og årstal: »Bendt Christensøn 1654«. Stagerne erhvervedes d.å. if. kirkens regnskaber for 10 sletdaler, 2 mk og 8 skilling, dvs. mens Bent Christensen var kirkeværge og dermed administrerede kirkens formue.¹³ Denne var således ikke stagerne giver. O. 1862 omtaltes, at stagerne var forsynet med *†lamper*, dvs. lysattrapper, jf. Vemb (s. 2539).

†Alterstager. 1584 er nævnt to messinglysestager på alteret, skænket af Niels Krabbe til Vesløgård, jf. *†alterklæde*, *†altersølv* og *†messehagel*.¹³ En *†lyseholder* i form af en gammel trærist kasseredes 1650.¹³

Syvstage, nyere, ca. 40 cm høj, formet som såkaldt 'Titusstage'; ottekantet fod af pyramidalsk opbygning. Under bunden er kirkens navn indridset med versaler.

†Bogstol. En gammel læsepult (fra degnestolen(?)) er nævnt 1911.¹⁹

†Alterbøger. 1647 indkøbtes en ny alterbog.¹³ 1650 er registreret en gammel og næsten ubrugelig bibel samt en alterbog, vel ovennævnte, der endnu omtaltes 1654 og 1683.¹³ 1684 indkøbtes en ny kirkebog, 1686 en ritualbog, 1688 en ny alterbog samt 1699 en ny indbundet salmebog.¹³

†Messehagler mv. 1584 er omtalt en ny messehagel af rødt damask med gyldent rygkors, skænket af Niels Krabbe til Vesløgård, jf. *†alterklæde* og *†alterstager*. Endvidere er registreret en gammel

Fig. 39. Alterstager, skænket 1654 af kirkeværge og ejer af Burgård, Bent Christensen (s. 2586). Foto Arnold Mikkelsen 2016. – Altar candlesticks, donated 1654 by churchwarden and owner of Burgård, Bent Christensen.

ubrugelig hagel, der kasseredes 1593. 1586 anskaffedes 12 alen tokipret (dvs. nopret) lærred til en messeskjorte.¹³ 1594 anskaffedes til en ny hagel seks alen rødt damask, seks lod guldkniplinger og adskillige alen dvelik (dvs. sort, groft og glinsende lærred), vel til foret.¹³ Antagelig identisk med den hagel af rødt damask med sølv og guldkniplinger og med et kors bagpå, der endnu omtales 1650, 1654 og 1683.¹³ 1768 var det røde damask dog dekomponeret til en gulbleg kulør.⁴² If. *Synsprotokollen* var hagelen, der var anskaffet 1863, af rødt uldfløjl med guld Kors.¹⁹

Alterskranke (fig. 29), 1907,¹⁹ af halvcirkulær form med smalle sidepartier. Spinkle balustre med midtknop. Stafferet med grøn håndliste og sokkel; knæfaldet betrukket med sort læder, vel i forbindelse med en ompolstring 2003.¹⁹ *Knæleskammel*, nyere, betrukket med sort læder.

†*Alterskranke* (jf. fig. 33), o. 1862, omtalt som 'et lige knæfald med læderpuder og gitter af træ'.¹⁹ At dømme efter fig. 33 var skranken ganske kort og omfattede kun en side vendt mod skibet. Flade udskårne balustre med gennembrudt mønster og tværoval midtplade. Bredden af knæfaldet øgedes 1891.¹⁹ †*Alterskammel*, omtalt 1900 i forbindelse med fornyelse af betrækket af rødt fløj.¹⁹

Døbefont (fig. 40, 62), sammensat af romansk kumme af granit og ny fod, 1972, ligeledes af granit, dog af en mere grå farve. Samlet højde 85 cm, hvoraf kummen udgør ca. 58,5 cm. Tværmål 78 cm. Den moderne fod udgøres af en lav, firkantet plint med markerede hjørneblade. Herpå et retkantet skaftled. Selve kummen følger den i området hyppigt anvendte bægerbladstype (jf. Mackeprang, *Døbefonte* 407). Foroven retkantede platter, hvorimellem hulkel. Et mindre parti af kummens overkant er afhugget. Ved triumfbuens nordvange.

1768 fremtrådte fonten, der omtaltes som svarende til Gørdings (s. 2501), med en overkalkning.⁴² Kalklaget afrensedes 1870.¹⁹ Fonten savnede endnu 1878 en fod og var opstillet på et par hugne kalkstenskvadre (jf. fig. 62).⁴⁹

Fig. 40. Døbefont, romansk, med ny fod fra 1972 (s. 2587). Foto Arnold Mikkelsen 2016. *Romanesque font with new base from 1972.*

Fig. 41. Dåbsfad, 1500-tallets første halvdel (s. 2587). Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *Baptismal dish, first half of 1500s.*

Dåbsfad (fig. 41), 1500-tallets første halvdel, om end først anskaffet 1709.¹³ Fadet, der antagelig hidrører fra Nürnberg,⁵⁰ måler 27,5 cm i tværmål. Det påfaldende dybe (ca. 8 cm) fad har i bunden en drevet fremstilling af Syndefaldet, hvor Adam og Eva er vist ved Kundskabens Træ med slangen,

Fig. 42. Prædikestol, 1634 (s. 2588), vist før restaureringen 1946. Foto Georg N. Kristiansen. – *Pulpit, 1634, shown before the restoration of 1946.*

der overrækker Eva æblet. Eva er vist til venstre. Hun står med højre ben krydset over venstre og holder æblet, som hun har modtaget af slangen, i sin venstre hånd. Til højre ses Adam, stående med lige strakte ben. Også han hæver hånden, her den højre, som han holder æblet i. Over hovederne på det første menneskepar er et skriftbånd med reliefminuskler. Teksten, der er omtrent udpudset, rummer bl.a. deres navne. Landskabet omkring de to spinkle figurer er dekoreret med liljer og andre vækster. Omkring det centrale motiv er en bort med rosetter og blade. På den ganske smalle fane er indpunslede seksbladsrosetter. Under bunden ejermærkning.

Dåbskande, nyere (efter 1937, jf. ndf.). Af porcelæn, 27,5 cm høj. Kanden, der er sort med guldkant og kors, har under bunden fabriktions-

mærke for Bing & Grøndahl. †*Dåbskande* (jf. fig. 62). En tinkande af vanlig form er tidligst omtalt i inventariet o. 1862 og endnu 1911,¹⁹ ligesom den ses 1937 på fig. 62.

Prædikestol (fig. 42-46), udført 1634 på initiativ (eller skænket) af kirkeværgen Bent Christensen som anført med reliefversaler på et af hængestykkerne (jf. alterstager og †gravsten nr. 1).

Stolen omfatter fire sider af en polygon, hvoraf første fag 1946 er suppleret efter tidligere, o. 1861, at have været halveret (jf. ndf.). De fire storfag flankeres af fremspring med kraftige søjler med kapitel med æggestavsprofil og søjleskaft med prydbælter, hvorpå kasetteværk. Storfelterne har arkader, hvis bueslag er prydet med æggestav og buetunger; i sviklerne fligede treblade. De bærende kannelerede pilastre, der ligeledes har kraftige æggestavkapitæler, viser nederst prydbælter med beslagværksornamentik. Kron- og postamentfrisen har mellem glatte fremspring (jf. dog ndf.) tværrektangulære tekstfelter, igen indrammet af æggestave. Herpå indskrifter i reliefversaler, læst fra venstre mod højre. De enkelte ord er adskilt med enkelte eller dobbelte prikker; rekonstruerede partier i 1. felt er markeret med []. Øverst ses: »Rob hø[yt spar]/ icke o[ploffit] « (1. felt), »din røst som en basvne oc« (2. felt), »kvndgiør mit/folck dieris« (3. felt), »ofvertrædel/se Esa Cap 58« (Es. 58,1, 4. felt). Nederst står: [Iesv Ch]risto/ [gifve] alle« (1. felt), »propheter/ at de som« (2. felt), »Tro paa ha/nnem skvle« (3. felt), »hafve synder/nis forl(adelse) A:C:T« (Ap. G. 10,43, 4. felt). Over frise-felterne og under postamentfelterne er tandsnitsgesims.

Hængestykker, formet som kartoucher med beslagværk, er placeret mellem konsoller med kerubhoveder, der er skåret i to versioner, hhv. med pandelok, dobbelte vinger og bukketkrave (a) og med lokket hår, enkelte vinger og spidskrave (b). På det tredje felt, regnet fra venstre, er indskrift med versaler: »Bendt Chrest/ensøn 1634« (fig. 46) med henvisning til kirkens værg (jf. også alterstager og †gravsten nr. 3). Ophængt med jerndrager på sydvæggen, mens en støttebjælke er indmuret i triumfvæggen. Opgangen fra koret sker via en trappe af træ med spinkle balustre, ført gennem en rundbuet åbning i triumfvæggens søndre del.

Fig. 43. Prædikestol, skænket eller anskaffet 1634 af kirkeværgen Bent Christensen (s. 2588). Foto Arnold Mikelsen 2016. – Pulpit, donated or acquired in 1634 by the churchwarden Bent Christensen.

To **kerubhoveder* (fig. 44–45), ca. 10/11 cm høje, i dag opsat på altertavlens bagside, var tidligere sammen med et tredje *†*hoved, alle af type a (jf. ovf.), fæstnet til frisens fremspring (fig. 42). Det sidstnævnte genbruges 1946 som konsolhoved under postamentets første fag (*Georg N. Kristiansen*). De tre hoveder hidrørte muligvis oprindelig

fra stolens *†*lydhimmel, hvor de at dømme efter det flade parti øverst på issen kan have fungeret som hængestykker.

Stafferingen, der nyetableredes i forbindelse med restaureringen 1946, omfatter hvidligt, nuancer af lysebrunt, teglrødt og sort med forgyldning af detaljer. På de tre synlige storfelter er

Fig. 44-45. Englehoveder, antagelig hidrørende fra prædikestolens $\dagger$ lydhimmel, i dag fæstnet til altertavlens bagside (s. 2589). Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *Angel's heads, presumably from the pulpit $\dagger$ canopy, today attached to the back of the altarpiece.*

med gylden fraktur under forskellige Jesusmonogrammer anført skriftsteder, alle hidrørende fra Johannesevangeliet (Joh. 3,5; 6,33 og 5,24) efter anvisning fra den daværende sognepræst (Christian Andersen) med henvisning hhv. til dåben, nadveren og ordets forkyndelse. De to $\star$ kerubhoveder har en hvidlig staffering, hidrørende fra den umiddelbart forudgående staffering fra o. 1862, hvor søjlerne og storfelterne stod med en hvidgrå marmorering, mens selve stolen var egetræsmalet (jf. fig. 42).

Stolen synes fra første færd at have været opsat i hjørnet mellem syd- og triumfvæggen. 1633 afregnedes således med muremesteren, der eftermurede (dvs. antagelig tilmurede) et hul i muren, 'som den nye prædikestol blev gjort fast i muren ved'. Samtidig betales en snedker for opgangen med sprinkelværk og holdstang (dvs. til rækværket).¹³ Stolen kan dog have haft en mere fremskudt placering mod vest, der ikke nødvendigvis gjorde en beskæring. Den omstændighed, at udgifterne til stolens opsætning i øvrigt pålign-

Fig. 46. Hængestykke fra prædikestol, 1634, med angivelse af kirkeværgen, Bent Christensens navn og stolens anskaffelsesår (s. 2588). Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *Pendant from pulpit, 1634, showing the name of the churchwarden, Bent Christensen, and the year the pulpit was acquired.*

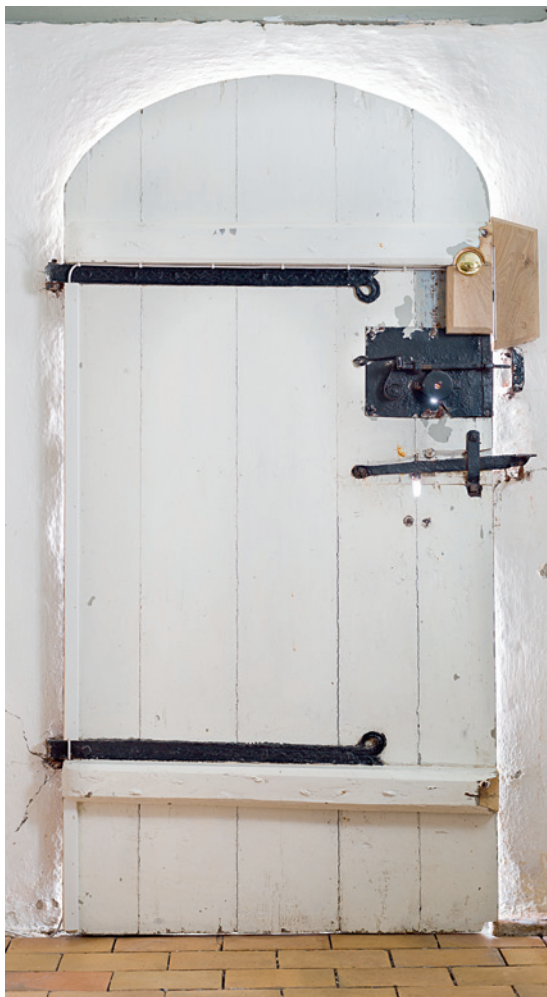

Fig. 47. Dørfløj nr. 1, 1800-tallet (s. 2593). Foto Arnold Mikkelsen 2016. – Door wing no. 1, 1800s.

des kirken, kunne tyde på, at Bent Christensen i lighed med alterstagerne måske kun administrerede udførelsen eller i det mindste blot delvist bekostede prædikestolen, der tilsyneladende længe stod uden bemaling, jf. en omtale fra 1768.⁴² Et ønske om en staffering fremførtes gentagne gange i tidsrummet 1766–69.¹⁶ 1848 istandsattes stolens underbygning og beklædningen af håndlisten.¹⁵ O. 1862 nyopmaledes prædikestolen med egemaling, hvide felter og forgyldte forsiringer. Ved denne lejlighed blev samtidig '1. tavle', dvs. første storfelt, beskåret.¹⁹ Dette kunne tyde på, at en opsætning ved triumfvæggen, svarende til fig. 42, hermed etableredes. 1895 blev den atter

nystafferet og rettet til.¹⁹ Fra denne istandsættelse kan hidrøre marmoreringen af storfelterne (fig. 42). 1946 gennemførtes en hovedrestauration med supplerende af første storfelt og en nybemaling (Georg N. Kristiansen).¹⁹

†Prædikestol. Tidligst nævnt 1587, da murermesteren betales bl.a. for at flytte prædikestolen. 1590 er anført materialer til snedkerarbejde ved stolen, herunder træ til snoede knapper og 'overværket', dvs. †lydhimlen. Stolen kasseredes 1633, idet materialer herfra genbrugtes i den nye skriftestol.¹³

Stolestader (jf. fig. 49), fornyet og bemalet 1905–07, idet tegningen til gavlen forinden blev godkendt af synet.¹³

Fig. 48. Dørfløj nr. 2 med tilhørende indramning, antagelig opsat o. 1844 (s. 2593). Foto Arnold Mikkelsen 2016. – Door wings no. 2 with related framing, presumably set up c. 1844.

Stolene omfatter ni stader i nord, hvoraf to vest for gangen ved våbenhuset er kortere; i syd er otte stader, hvortil kom to kortere stole ud for orglet. Glatte gavle med trekantede topstykker. Et ældre svejftet topstykke og en oprindelig udsmykning af gavlfeltet med et cirkelrelief, hvori karvskåret stjerne, svarende til de samtidige stolestader i Gørding (s. 2505), er siden ændret, idet det trekantede topstykke er opsat før 1929, mens de reliefsmykkede gavle er erstattet med de nuværende glatte.

†*Stolestader*. 1588 omtaltes snedkerarbejde og materialer til stolene, bl.a. til døre og knapper.¹³ 1703 reparererdes alle skamlerne i stolene.⁵¹ Antallet udgjorde 1768 hhv. 12 mands- og otte kvindestole, alle beregnet til fire personer og ubemaledede.⁴² 1792-93 savnedes små støtter under stolene.⁴⁵ O. 1862 fandtes i alt 23 åbne stader med 115 siddepladser, dvs. med plads til fem personer i hver. Både mands- og kvindestolene havde ryglæn og fodskamler. De løse stole fæstnedes 1898.¹⁹

†*Skriftestol*. 1633 udførtes en ny skriftestol, bl.a. med anvendelse af træ fra †prædikestol.¹³

†*Præstestol*, nyere. Blåstofferet armstol med læderpolstret sæde og ryg. †*Præstestol*, omtalt 1911. Stolen reparererdes 1931.¹⁹

†*Degnestol(e) mv.* Tidligt nævnt 1708, da den brøstfældige stol 'forbedredes' af Tonnis Snedker fra Lemvig. I betragtning af at arbejdet tog 29 dage, har det formentlig drejet sig om en regulær fornyelse af stolen.¹³ Omtalt o. 1862 som forsynet med 'en pulpet', dvs. en læsepult eller bogstol (jf. også s. 2586).¹⁹ 1895 lagdes et nyt bræddegulv i 'kirkeværgens stol', uvist dog hvilken.¹⁹

†*Bænke*, sandsynligvis murede. Omtalt o. 1862 og 1911 i våbenhuset.¹⁹

†*Kirkekiste*. 1590 reparererdes nøglen hertil. 1647 måtte låsen istandsættes, vel efter Torstenssonkrigens uroligheder (jf. s. 2558).¹⁹ Kisten, der var af eg 'med noget på'(?), anvendtes 1650, 1654 og 1683 til opbevaring af messeklæderne. Låsen reparererdes 1703.¹³

†*Pengebeholdere*. *Pengeblok*, 1700-tallet, af eg med dobbelte jernbånd og -bøjler til hængelås. Pengeslids med tilhørende tragt i låget. †*Pengetavle*.

1793 konstateredes det, at tavlen, som blev ombåret i kirken, 'ikke duede'.⁴⁵ 1894 afvistes det, trods påbud fra kirkesynet, at anskaffe en ny tavle, da der ikke ville være brug herfor.¹⁵ *Pengebøsse*, moderne, af messing. Cylinderformet med reliefkors på forsiden. Ophængt ved stolestade i nord-siden. 1911 er omtalt en ubrugt †*kirkebøsse*.¹⁹

†*Dørfleje*. 1) (Fig. 47), 1800-tallet. Fladbuget plankedør med revler; rødstafferet udvendig, hvidmalet mod det indre. Sortmalede gangjern og låsetøj af smedjern. Indgangsdør i våbenhus. 2) (Fig. 48), o. 1844. Dobbeltfløjet fyldingsdør, stafferet i gråt og grønt. Mellem våbenhus og skib (jf. s. 2546).

†*Dørfleje*. 1630 betales en snedker for at fremstille en ny, jernbunden dør, inkl. stabler. 1708 var den nederste del af døren ganske fortæret af rust, hvorfor den måtte udbedres.¹³

†*Orgel* (jf. fig. 49), 1878, med fire stemmer, bygget af Knud Olsen, København, til Vejrum Kirke, Hjerm Hrd.⁵² Restaureret 1897 af C. Schuster.⁵³ Opstillet i Bur Kirke 1919 af Horsens Orgelbyggeri ved M. Sørensen.⁵⁴ Restaureret 1952 af A. C. Zachariasen & Søn⁵⁵ og 1968 af Bruno Christensen, Terkelsbøl. Disposition: Gedakt 8 Fod, Fugara 8 Fod,⁵⁶ Principal 4 Fod (udskiftet 1968), Gemshorn 2 Fod. Mekanisk aktion, sløjfevindlade. På et tidspunkt, muligvis i forbindelse med opstillingen 1919, etableredes en svelleanordning i orgelhusets loft, hvilket indebar, at facadens tre pibefelter afspærredes med plader. I midtfeltet indsattes stumme pyntepiber af træ.⁵⁷ Ved restaureringen 1968 retableredes orglets oprindelige skikkelse, og de tre felter har nu atter klingende piber af tinlegering.⁵⁸ Facaden er malet i lysegråt med hvide lister. I skibets vestende, med spilletbord i orgelhusets søndre gavl.⁵⁹

†*Salmenummertavler*. 1-2) Nyere (før 1929, jf. fig. 29), med trekantet topgavl; beregnet til hængetal af messing. Gråstofferet. På triumfvæggens nordside og på sydvæggen. 3) Moderne, højrektangulær skiferplade, beregnet til påskrifter med kridt. I koret. †*salmenummertavler*. Fem tavler er nævnt 1911.¹⁹ Heraf var én anskaffet 1894.⁶⁰ To af disse tavler, der havde svungen overkant, ses fig. 28.

†*Præstetavle*, o. 1964.⁶¹ Enkel tavle med tværrektangulært topstykke. Lysegrå med påskrifter med versaler i mørkegråt og sort.

Fig. 49. Interiør mod vest. Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *Interior towards the west*.

Fig. 50. Klokke nr. 1, antagelig 1582 (s. 2594), set fra øst. Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *Bell no. 1, presumably 1582, seen from the east.*

Lysekroner (jf. fig. 49), nyere. To ens kroner med 2×6 s-slyngede arme, stor glat hængekugle uden indskrift og profilknop, er ophængt i skibet. Kronerne blev oppudset 1951 og forandret.¹⁹ I koret er monteret moderne spotlys.

En (†)ligbåre (fig. 51), deponeret på kirkens loft, kan være identisk med et eksemplar, registreret 1650, 1654 og 1683.¹³ To ligskamler nyanskaffedes o. 1912.

Klokker. 1) (Fig. 50), muligvis 1582,⁶² signeret af Aalborgklokkestøberen Rasmus Lausen

(Lauridsen (1546–82)), hvis karakteristiske bomærke er angivet på den nordvendte side. Den vanskeligt tilgængelige klokke, der måler 48 cm i tværmål, har øverst på klokkelegemet en tolinjet indskrift på dansk med relieffminuskler og enkelte majuskler, der dog kun delvist og med forbehold kan læses i den nuværende ophængning: »Stor op i døde og kommer for [dommen]. A(n)no [1582]«. Klokkens mester, Rasmus Lausen, udførte bl.a. klokkerne i Trans og Hygum (s. 1717 og 1404). Ophængt i slyngebom i klokkekam, udformet som et spir, i kirkens vestende (jf. s. 2567).

Klokken er tidligst omtalt 1606–07, da der arbejdedes med reparation af klokkekronen, tilhørende beslag til klokkeværket, vel klokkestolen samt af klokkehuset (s. 2560).¹³ Dette ophuggedes og et nyt opførtes 1624. Klokken ophængtes 1651 i det nye klokkehus i vestre stette, der ombyggedes 1697.¹³ 1768 omtalt som ophængt i den østre stette, jf. dog s. 2600, note 17.⁴² Indskriften (men ikke årstallet) blev samtidig afskrevet. 1792 var klokken i et 'stillads' over den ene låge.³² 1814 foreslået flyttet til kirkens vestre ende.¹⁸ 1941 gennemførtes en kvartvending af klokken,¹⁹ der yderligere blev undersøgt 1971 i forbindelse med en forestående istandsættelse.⁶³

2) (Jf. fig. 58), 2004, 72 cm i tværmål. Støbt af det hollandske klokkestøberfirma N.V. Eijsbouts i Asten som angivet med reliefversaler på klokkehalsen.⁶⁴ På legemet er skriftsted (Sl. 136, 1) anført med tilsvarende typer: »Tak Herren for han er god. Hans trofasthed varer til evig tid«. I slyngebom i klokkestabel, 2005, i kirkegårdens nordøsthjørne (s. 2559).

Fig. 51. Ligbåre (s. 2594). Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *Bier.*

Fig. 52. Ligsten, placeret ved kirkegårdsdiget (jf. gravsten nr. 1-3) (s. 2595). Foto Victor Hermansen 1937. – Tombstone, placed by the churchyard wall (cf. tombstones no. 1-3).

GRAVMINDER

1768 omtaltes på kirkegården fem ligsten over folk, der har boet på Burgård.⁴² If. en registrant, foretaget 1812 af den kun 11-årige Christian Noe Tang, søn af Niels Kjær Tang, fandtes imidlertid syv gravsten over tidligere beboere på Burgård, hvortil kunne føjes endnu en delvist ødelagt sten.⁶⁵ Af stenene er i dag bevaret dels to eksemplarer (nr. 2-3), der er opstillet i våbenhuset, dels en sten (nr. 1), placeret i østre kirkegårdsdige, om end kun i fragmentarisk tilstand. En istandsættelse af nr. 2-3 blev foretaget 1975.¹⁹ De øvrige sten forblev på kirkegården, men var tilsyneladende endnu intakte 1956, da de omtaltes af lokalhistorikeren P. Christensen.⁶⁶

Gravsten. 1) (Jf. fig. 52), 1600-tallets første halvdel. Af rødlig kalksten, ca. 177×98 cm. Stenen består af tre fragmenter, smykket med en omløbende

bende randskrift i fordybede, skråtstillede versaler inden for en konturlinje. Midtfeltet er blankt. Ud fra de få, svært læselige ord lader stenen sig ikke entydigt identificere. Den er muligvis identisk med $\dagger$ gravsten nr. 1 eller 2. I kirkegårdsdiget, nordøst for kirken.

2) (Fig. 53), o. 1684, over Christen Jenson Høgbierg, der boede i Buurgaard, $\dagger$ 23. febr. [1684], med sin hustru gennem 17 år, »erlig, dydelig og gudfrygtig Danne Quinde«, Karen Bendts Dat(t)er, $\star$ i Burgaard og $\dagger$ 4. maj 1671 i sit 46. år. Endvidere førstnævntes anden hustru, <Karen Jensdatter, $\star$ i Vejrum Præstegård og 2° g.m. Rasmus Hansen Rafn, $\dagger$ 1691 i sit 48. år>.⁶⁷

Af grå kalksten, overstrøget med sort; 200×114,5 cm. Nedre højre hjørne har været afbrækket. Indskrift med fordybede versaler. Højrektangulært skrift med buet overkant og hammerformede nedre partier. Disse danner podier for en

Fig. 53. Gravsten nr. 2, o. 1684, over Christen Jensen Højbjerg og hustru (s. 2595). Foto Arnold Mikkelsen 2016. – Tombstone no. 2, c. 1684, of Christen Jensen Højbjerg and wife.

fremstilling af *Syndefaldet*, hvor Adam (th.) og Eva (tv.) med oprakte arme, hver især stående foran Kundskabens Træ, let berører skriftfeltet. Øverst er en fremstilling af *Kristi Opstandelse* med de to liggende soldater, og nederst en engel, der holder forkrænkelighedssymbole, kranium og timeglas. I hjørnerne er ovale felter, indrammet af bølgelister, med de fire evangelister, hver vist med de tilhørende symboler: øverst th. og tv. Mattæus og Markus, nederst Lukas og Johannes. Stenen er opsat i våbenhuset.

3) (Fig. 54), o. 1752, over »dend ærlige og vel-dædige mand«, Jens Olufsen Heesberg, *1683, beboer på Buurgaard i 36 år, †1750 i sit 67. år med sin hustru gennem 37 år, 'den hæderbårne

gudfrygtige matrone', Sophie Mads Datter, * i Gjording (Gørding) Præstegård, †1752 i sit 85. år.⁶⁸

Af rødlig kalksten, overstrøget med rødlig farve; 187×119 cm. Indskrift i fordybet kursiv. Det ovale skriftfelt er indrammet af en laurbærkrans, hvormed synger sig akantusblade, oprullet i volutter og forneden afsluttet i tulipanlignende blomster. I hjørnerne cirkelmedaljoner i løvværksrammer med de fire evangelister, hvis navne er anført med kursiv på de respektive rammer. Øverst tv. og th: »S. Matheus« og »S. Marcus«, forneden tv. og th. »S. Lukas« og »S. Johannes«. Over skriftfeltet er en religiøs sentens, under forkrænkelig-

Fig. 54. Gravsten nr. 3, o. 1752, over Jens Olufsen Heesberg og hustru (s. 2596). Foto Arnold Mikkelsen 2016. – Tombstone no. 3, c. 1752, of Jens Olufsen Heesberg and wife.

Fig. 55. Begravelsesskjolde for Marie Elise Tang (†1885) (s. 2597). Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *Funeral shields for Marie Elise Tang (†1885).*

hedssymbolerne, timeglas og kranium med korslagte knogler, begge indsat i kartoucherammer. Gravstenen er opsat i våbenhuset.

†Gravsten. 1) O. 1617, over Christen Jensen, Buurgård, 1576 g.m. Maren Kjeldsdatter, enke efter Niels Jensen, Burgård.⁶⁹ Stenen, der indtil 'for få år siden' (1956) lå på kirkegården lidt nord for kirken, blev karakteriseret som 'en meget smukt udhugget sten',⁷⁰ mens den ældre indberetning omtalte den som delvist ødelagt, 'fordi der var blevet brudt eller slået kalk derpå'.⁷¹ Stenen er muligvis identisk med den, der 1937 sammen med nr. 1-2 var opstillet ved kirkediget, dog itubrudt i to dele (jf. fig. 52), og som endnu er bevaret (nr. 1). 2) O. 1630, over Mariane (Marine, dvs. Maren) Kjelds Datter, g.m. ovennævnte, † 28. maj 1630 på Buurgaard.⁷² Stenen lå ved siden af den ovennævnte⁷⁰ og kan være identisk med nr. 1. 3) Muligvis o. 1675, over Bent Christensen († o. 1661)⁷³ g.m. Karen Christensdatter, †1675.⁷⁴ Stenen var o. 1956 fuldstændig afslidt og lå tæt ved kirken. 4) O. 1770, over Bodil Chrestensdatter (Bodil Cathrine Iversdatter(?)), ★ (19. jan.) i

Stadil Degnebolig 1732 (1733), begravet 1. aug. 1770, (1755) g.m. Hans Søe (jf. nr. 6).⁷⁵ Stenen fandtes endnu o. 1956 på kirkegården og var placeret nær nr. 5 og 6.⁷⁶ 5) O. 1793, over Ane Christensdatter, ★ i Ringkøbing 19. juli 1733, †1793. I sit ægteskab med Hans Søe fødte hun to sønner og seks døtre.⁷⁷ Endnu intakt o. 1956. 6) O. 1799, over Hans Søe, ★ på Holmsland 1717, g. to gange (jf. nr. 4-5), † på Buurgård 1790 i en alder af 65 år og 11 måneder.⁷⁸

Begravelses- eller lyseskjolde (fig. 55). På loftet er henlagt i alt ti blikksjolde af to udformninger, hhv. skjoldformede, ca. 35 cm høje og ovale, ca. 19 cm høje. Skjoldene var prydet med kors og delvist afknækkede, nedhængende bånd og sommerfugle (som symboler for sjælen). Overstrøget med hvid eller sort farve og forsynet med tekst i skriveskrift. Endnu læsbar er indskrifter for M. E. Tang, født Fenger, ★16. april 1807, †5. feb. 1885, dvs. for Marie Elise Tang, jf. Gørding, s. 2513. Skjoldene var indtil 1908 ophængt på den skillelæg af træ, der var placeret bag altertavlen (jf. fig. 33).

Fig. 56. Kirken i landskabet set fra nordvest. Foto Anders C. Christensen 2017. – *The church in the landscape seen from the north west.*

KILDER OG HENVISNINGER

Vedr. arkivalier for Ringkøbing Amt i almindelighed henvises til s. 54 f., vedr. litteratur og forkortelser til s. 56 f. Endvidere er benyttet:

Arkivalier. *Kirkens arkiv.* Synsprotokol 1862 ff. (*Synsprot.*); div. sager.

LAVib. Landsbykirkernes regnskaber. Bur Kirkes regnskaber 1584–1710 (C-KRB-52–54); *Godsark.* Nørre Vosborg gods. Sager vedr. kirkerne 1824–1918 (G438–207); Regnskabsbog 1909/15 (G 438–206).

NM. *Håndskrifter.* F. Uldall, *Om de danske Landsbykirker*, II, 1878, 108 (Uldall 1878); Helms, 2, 60–65, 92. *Indberetninger.* J. B. Løffler 1880 (bygning og inventar, Løffler 1880); Niels Termansen 1908, før og efter istandsættelse (altertavle, Termansen 1908 (a) og (b)); Georg N. Kristiansen 1946 (prædikestol, Georg N. Kristiansen 1946); Boas Nielsen, Thubalka, 1971 (klokke); Birgit Als Hansen 1973 (fundament syd for kirken); Karl Søndergaard Nielsen 1996 (historisk inventar); E. B. Rosing Holm 1998 (altertavle).

Litteratur. Alfred Jeppesen, »Bure Kirke«, *HaÅrb* 1919, 96–100 (Jeppesen 1919); P. Christensen, »Burgard og Bur Kirke«, *HaÅrb* 1956, 127–49 (Christensen 1956); Helge Anker-Møller, *Bur Kirke*, udg. Bur menighedsråd, 1992; Verner Villadsen, *Bur Sogns Historie* 1, red. Jens Erik Villadsen, Norderstedt 2016 (Villad-

sen 2016); Orla Hylleberg Eriksen, *Dendrokronologisk undersøgelse af tagkonstruktion over Bur kirke, Ringkøbing amt*, NNU rapport nr. 102 2016, Nationalmuseet 2016 (Hylleberg Eriksen 2016).

Tegninger. NM. F. Richardt 1867 (prospekt); F. Uldall 1879 (facader og plan); J. B. Løffler 1880 (plan, prospekt); V. Koch 1891 (prospekt, facader, plan, snit og profiler); usigneret 1902 (døbefont); Poul Hansen og Ib Lydholm 1971 (plan, snit og situationsplan, kopi); Hans Vinther 2002 (klokkestabel, situationsplan). *Poulsen & Partnere, Thisted.* Poul Hansen og Ib Lydholm 1971 (facader, plan, snit, inventar, ligkapel og situationsplan), 1984 (redskabshus).

Historisk indledning ved Mogens Kragssig Jensen og Birgitte Bøggild Johannsen, bygningsbeskrivelse og kalkmalerier ved Anders C. Christensen, glasmaleri, inventar og gravminder ved Birgitte Bøggild Johannsen, heraf dog orgler ved Ole Beuchert Olesen. Oversættelser ved James Manley (engelsk). Korrektur ved Anne Frovin. Teknisk og grafisk tilrettelæggelse ved Mogens Vedso. Redaktionen afsluttet 2017.

¹ *DiplDan* 2, II, nr. 48 (17. dec. 1266).

² *Oldemoder* 113.

³ *DaMag* IV, 2, 1873, 45. Kirkerne er her anført enkeltvis og ikke som ét fællespastorat, jf. ndf.

⁴ *DaKirkelove* I, 458.

⁵ *Kronens Skøder* IV, 63. Jf. også P. F. Pedersen Paarup, »Salget af Gjording-Vemb og Bur Kirker«, *HaArb* 1927, 164-67; Birgit Løgstrup, »Nørre Vosborg i det lange 18. århundrede 1687-1814«, *Nørre Vosborg i tid og rum*, 2. *Herregård i lyst og nød*, red. Anders Bøgh, Helle Henningsen og Kristian Dalsgaard, Gylling 2014, 15 f.; Mogens Kragtig Jensen, »Schwanewede, Leth, Linde og Friedenreich. Indvandret og nyslået adel 1687-1786«, *Nørre Vosborg* (som ovf.), 91.

⁶ LAVib. *Ribe bispeark*. Præsteindb. til biskop J. Bloch 1766-69 (C 4-773); *Ribe bispeark*. Kirkesyn 1696-1775 (C 4-189).

⁷ *Kragtig Jensen* (note 5).

⁸ LAVib. *Ribe bispeark*. Visitatsprotokol 1809-30 (C 4-846).

⁹ LAVib. *Godsark*. Nørre Vosborg gods. Sager vedr. kirkerne 1824-1918 (G 438-207); *Synsprot*.

¹⁰ *Synsprot*. Jf. også *Jeppesen 1919* 97.

¹¹ Jf. Helge Anker-Møller, *Bur Kirke*, udg. af Bur menighedsråd, 1992. Stenen er dog ikke omtalt i Tang Kristensen, *Danske Sagn* III, 27-41, i forbindelse med beskrivelsen af sagn vedr. stenkast af jætter efter kirker mv. Om fordybningerne, antagelig skåltegn, hvorfra også udtoges pulver til medicinske formål, jf. Th. Ramskou, »En dosis sten«, *Skalk* 1, 1966, 11.

¹² *Synsprot*. Jf. også A. E. M. Tang, »Et Par efterladte mindre Optegnelser. II. Om Tviis, Buur og Skjerrum Kloster«, *JySaml* IV, 1872-73, 270-27. Til støtte for sin tese anførte Tang dog et arkæologisk indicium, idet der ved nedrivningen af det gamle beboelseshus på Burgård i begyndelsen 'af forrige århundrede', dvs. i starten af 1700-tallet, blev iagttaget en indretning med 'lutter små kamre som munkeceller'. To lokaliteter i sognet, Møborg

Fig. 58. Klokestabel, 2005, ved kirkegårdens nordøsthjørne. I stablen anes klokke nr. 2, udført 2004 (s. 2559, 2594). Foto Arnold Mikkelsen 2017. – *Bell frame, 2005, at the northeastern corner of the churchyard. In the frame bell no. 2, made in 2004, can be made out.*

Fig. 57. Fundament ved skibets sydside (s. 2565). Foto Morten Aa. Sørensen 1973. – *Foundations on the south side of the nave.*

Gade og Møborg Øgfællend, opkaldt efter Møborg Sogn (s. 931), hævdedes if. Tang at referere til Møborgbeboernes sogning til klosterkirken 'for deres mere pragtfulde gudstjenester'. Som understreget af *Christensen 1956* må 'klosterkirketeorien' dog betegnes som uholdbar. Til gengæld kunne kirkens usædvanlige omfang i sin oprindelige udformning og placeringen nær Burgård if. samme muligvis forklares ud fra en status som gårdkirke, ligesom det måtte tillægges vægt, at gården tidligere fungerede som færgegård, placeret ved et ældre, vigtigt overfartssted øst for denne ejendom.

¹³ LAVib. *Landsbykirkernes rgsk*. Rgsk. 1584-1710 (C-KRB-52-54).

¹⁴ LAVib. *Landsbykirkernes rgsk*. Rgsk. 1683-1710 (C-KRB-54). Til formålet blev lånt penge i Gørding Kirke.

¹⁵ LAVib. *Godsark*. Nørre Vosborg gods. Sager vedr. kirkerne 1824-1918 (G 438-207).

¹⁶ LAVib. *Ribe bispeark*. Kirkesyn 1696-1775 (C 4-189).

¹⁷ Dog oplyses samme år af præsteindberetningen til biskop Bloch, at klokken er ophængt i den 'østre kir-

Fig. 59. Detalje af skibets vestgavl set mod vest med aftryk af oprindelig spærstiver (s. 2572). Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *Detail of west gable of nave looking west with impression of original rafters.*

kestette'; dette harmonerer dårligt med kirkesynets bemærkning året efter, hvor klokken hænger i den vestre stette. LAVib. *Ribe bispeark.* Præsteindb. til biskop J. Bloch 1766–69 (C4-773); LAVib. *Ribe bispeark.* Kirkesyn 1696–1775 (C 4-189).

¹⁸ LAVib. *Provsteark.* Synsprot. 1812–35 (C 39H-1).

¹⁹ *Synsprot.*

²⁰ Hullerne måler 4–5 cm i diameter, er 2–3 cm dybe med en indbyrdes afstand på 9 cm.

²¹ Apsisvinduet blev 1903 karakteriseret som værende i 'ombygget stand', jf. H. Storck, *Jydske Granitkirker*, Kbh. 1903, 4, Pl. 15; jf. også fig. 8–10. 1880 fandtes tilsyneladende på kirkens sydside 'underdelen af et lille, oprindeligt vindue', *Löffler 1880*.

²² Som foreslået af Löffler (*Löffler 1880*).

²³ *Synsprot.*; LAVib. *Godsark.* Nørre Vosborg gods. Sager vedr. kirkerne 1824–1918 (G 438–207).

²⁴ 24×12×6 cm.

²⁵ NM j.nr. 137/72. Undersøgelsen blev foretaget af Birgit Als Hansen og Morten Aa. Sørensen.

²⁶ Jf. også Storck, note 21. Senest er kirken 2014 karakteriseret som tilhørende »... de store gåder inden for de romanske landsbykirker«. Hans Krongaard Kristensen, »Nørre Vosborg og kirkerne«, *Nørre Vosborg i tid og rum*.

2. *Herregård i lyst og nød*, red. Anders Bøgh, Helle Henningsen og Kristian Dalsgaard, Gylling 2014, 268.

²⁷ Også Ræhr Kirke har samme form, der dog er fremkommet ved nedrivningen af kirkens korsarme (*DK Tisted* 217). I Bjergby må der endvidere tages forbehold for opfattelsen af grundplanen som oprindelig, idet et spring i murflugten på nordsiden samt tilstedeværelsen af mulige spor af en $\dagger$ triumfmur antyder, at der også her er sket ændringer.

²⁸ I en betragtning af kirkens bygningshistorie bør også være de i indledningen beskrevne – ganske vist udokumenterede – historiske overleveringer vedr. kirkens påståede status som klosterkirke m.m. (jf. s. 2558).

²⁹ Manfred Mainz, *Der mittelalterliche Sakralbau in Ostfriesland. Abhandlungen und Vorträge zur Geschichte Ostfrieslands*, XLVI, Aurich 1966, 39–42; jf. også Robert Noah, *Die mittelalterlichen Kirchen im Harlingerland. Abhandlungen und Vorträge zur Geschichte Ostfrieslands*, LI, Aurich 1969, 59–63, 79–84, 92–95, 124–31.

³⁰ Allerede 1884 placerede Jacob Helms dog, under forudsætning af at langhusformen var oprindelig, Bur Kirkes opførelse i 13. årh., idet han anså grundplanen som værende under påvirkning af gotikken; J. F. C. Uldall, *Sallinglands Kirker* 1, Kbh. 1884, XIX note $\dagger\dagger\dagger$.

³¹ LAVib. *Ribe bispeark.* Kirke- og præstegårdssyn 1793–97 (C 4-704); LAVib. *Ribe bispeark.* Kirke- og præstegårdssyn 1798–1802 (C 4-705).

³² LAVib. *Ribe bispeark.* Kirkesyn 1788–92 (C 4-190).

³³ LAVib. *Ribe bispeark.* Kirke- og præstegårdssyn 1803–04 (C 4-706).

³⁴ LAVib. *Ribe bispeark.* Kirke- og præstegårdssyn 1811–15 (C4-709).

Fig. 60. Udsnit af skibets vestende set fra syd (s. 2563). Foto Anders C. Christensen 2017. – *West end of nave seen from the south.*

Fig. 61. Ydre set fra nordøst. Foto Anders C. Christensen 2013. – *Exterior seen from the north east.*

³⁵ LAVib. *Ribe bispeark*. Kirke- og præstegårdssyn 1807–10 (C 4-708).

³⁶ Et detaljeret forslag til istandsættelse findes i kirkens arkiv.

³⁷ Alle daterede prøver er udtaget i tømmer, der har bevaret splintved, eller som baseret på iagttagelser under prøveudtagningen kun mangler splintved. Dateringen bygger på 13 prøver, alle daterede. For apsisstadværkets vedkommende falder dateringen i to grupper, hvoraf den ældste gruppe omfatter to prøver. Yngste årring er her dannet 1408 (prøvenr. 71170039). Yngste årring på den yngre gruppe, der omfatter tre prøver, er dannet 1442 (prøvenr. 71170059). For skibets vedkommende falder dateringen i mindst to grupper, hvoraf den ældste gruppe udgøres af fire prøver. Yngste årring er her dannet 1407 (prøvenr. 71171029). Den yngre gruppe omfatter tre prøver, med yngste årring dannet 1425 (prøvenr. 71171049). En enkelt prøve er ældre end de her nævnte, idet yngste årring er dannet 1385 (prøvenr. 71171019). *Hylleberg Eriksen 2016*.

³⁸ *Synsprot*. Dog anførtes, at petroleum var penslet 'ovenpå', formentlig med skadedyrskæmpelse for øje.

³⁹ Jf. rapport i kirkens arkiv.

⁴⁰ Niels Krabbes tilknytning 1584 til området kan måske generelt forklares gennem hans første ægteskab med Ingeborg Juel (†1587); hun var datter af Palle Juel til Udstrup og Pallisbjerg (†1585), begge gårde beliggende i naboherredet, Ulfborg Hrd. (hhv. i Søndre Nisum og Staby Sogne).

⁴¹ LAVib. *Ribe bispeark*. Kirke- og præstegårdssyn 1798–1810 (C 4-705–08).

⁴² LAVib. *Ribe bispeark*. Præsteindb. til biskop J. Bloch 1766–69 (C 4-773).

⁴³ Tavlen er omtalt i Sissel F. Plathe og Jens Bruun, *Danmarks Middelalderlige Altertavler*, Odense 2010, 163 f.

⁴⁴ If. *Termansen 1908 (b)* er den ikke synlige højre hånd fornyet(?).

⁴⁵ LAVib. *Ribe bispeark*. Kirke- og præstegårdssyn 1793–97 (C 4-704).

⁴⁶ LAVib. *Provsteark*. Nordre Amts Provsti. Synsprot. 1812–35 (C 39H-1). En oplysning om, at 'den nye altertavle' 28. maj 1844 af etatsråd Tang blev kørt til Bur Kirke, refererer sandsynligvis til Gørding Kirkes tavle, ikke til Burs, jf. dog Esben Graugaard, »Herregårdsliv 1814–55 ifølge Marie Meinert«, *Nørre Vosborg i tid og rum. 2. Herregård i lyst og nød*, red. Anders Bøgh, Helle Henningsen og Kristian Dalsgaard, Gylling 2014, 239.

⁴⁷ LAVib. *Godsark*. Nørre Vosborgs godsark. Sager vedr. kirkerne 1824–1918 (G 438–207). En afskrift af den til dels humoristiske hilsen fra de involverede konservatorer er i NM.

⁴⁸ Johan Georg C. Holm afgik ganske vist allerede ved døden 1882, men arbejder med hans mærke (»I. Holm«) kendes også efter dette tidspunkt, jf. oblatæske, 1889 i Gadstrup Kirke (DK *Kbh.Amt* 1131), ligesom stempler blot med de to initialer kendes fra 1893 og helt frem til 1973, vel en videreførelse af værkstedet, jf. *Stempler i dansk guld og sølv 1890–2012* (<http://www.nobelantik.dk> (besøgt 18. jan. 2017)).

⁴⁹ Uldall 1878.

⁵⁰ Jan A. Gadd, »Brass Basins and Bowls from a Single Nuremberg Workshop, Around 1500–1580«, *Journal of the Antique Metalware Society* 16, 2008, 2–21.

⁵¹ LAVib. *Landsbykirkernes rgsk.* Rgsk. 1584–1710 (C-KRB-52–54). Jf. også *Ribe bispeark.* Rgsk. 1699–1720 (C 4–194).

⁵² Det har tidligere fejlagtigt været antaget, at det var et harmonium, der 1877–78 anskaffedes til Vejrum Kirke, jf. s. 2243.

⁵³ Inskription i orglet.

⁵⁴ M. Sørensen, *Horsens Orgelbyggeri*. Katalog, Horsens 1923. Orglet anskaffedes for indsamlede midler, jf. Helge Anker-Møller, *Bur Kirke*, udg. af Bur menighedsråd 1992.

⁵⁵ En inskription i orglet oplyser, at det blev restaureret 1952 af A. J. Hansen og 'Walle'. De pågældende var på dette tidspunkt ansat hos A. C. Zachariasen & Søn (meddelt af organist Per Rasmus Møller).

⁵⁶ Fugara 8 Fod har fælles bas med Gedakt 8 Fod C-H.

⁵⁷ Muligvis ved samme lejlighed blev trakturmekanikken omstillet, således at tangenten Cs aktiverede tonen C, osv.

⁵⁸ Ved restaureringen 1968 erstattedes 18 træpiber i Gedakt 8 af nye metalpiber. Samtidig blev den oprindelige trakturmekanik retableret, den eksisterende bælg

afløstes af en indbygget vindladebælg, og der installeredes en ny elektrisk blæser. Den tidligere blæser, hvis alder ikke kendes, var anbragt på kirkeloftet (Bruno Christensen & Sønners arkiv).

⁵⁹ Yderligere oplysninger om kirkens orgel findes i Den Danske Orgelregistrant.

⁶⁰ *Synsprot.* Formentlig identisk med den tavle, der omtales d.å. som ny.

⁶¹ Jf. korrespondance med Albert Fabricius i kirkens arkiv, Vemb Præstegård.

⁶² Jf. Nyholm, *Kirkeklokker* 17. Uldall 1878 omtaler ikke klokken, mens Løffler 1880 registrerede årstallet, der var anført med arabertal, som 1518. If. indberetning ved Boas Nielsen, o. 21. juli 1971 i NM, læstes årstallet, dog med forbehold, som 1587. Klokken er ikke omtalt i Nyrop, *Kirkeklokker*.

⁶³ Jf. Boas Nielsen 1971 (note 62).

⁶⁴ Jf. også *Kirkeblad for Gørding, Vemb og Bur Kirker*, 41, 2005.

⁶⁵ LAVib. *Godsark.* Nørre Vosborgs godsark. Sager vedr. kirkerne 1824–1918 (G 438–207), her *Tang* 1812; en afskrift er i *Synsprot.*

⁶⁶ Christensen 1956.

⁶⁷ *Tang* 1812 nr. III; Christensen 1956 135.

⁶⁸ *Tang* 1812 nr. IV; Christensen 1956 138.

⁶⁹ *Synsprot.* If. indberetteren var denne sten ulæselig og delvist ituslået, bl.a. fordi der var båret eller slået kalk på den.

⁷⁰ Christensen 1956 135.

⁷¹ *Tang* 1812 anmærkning a).

⁷² *Tang* 1812 nr. I; Christensen 1956 135.

⁷³ LAVib. *Landsbykirkernes rgsk.* Rgsk. 1584–1710 (C-KRB-52–54). 1661 udnævntes hustruen, Karen Christensdatter, som kirkeværge i Bent Christensens sted, vel fordi denne da var afgået ved døden.

⁷⁴ *Tang* 1812 nr. II; Christensen 1956 135 f. If. denne var det dog denne sten, hvis indskrift allerede 1812 var vanskelig læsbar, som var anvendt ved kalkslagning.

⁷⁵ If. indførslerne i kirkebogen (Bur og Stadil) 19. jan 1733 og 1. aug. 1770, jf. RA. Enesteministerialbog 1645–1815 (Stadil Sogn) og 1766–1815 (Bur Sogn), jf. www.arkivalier.online (opslag 23 og 110), i førstnævnte dog angivet som Anne Cathrine Iversdatter. At der er sket en fejl mht. fornavn og patronymikon bekræftes dog af omtalen af hendes bryllup (Bodil Cathrine Iversdatter) med Hans Søb 26. nov. 1755 i Holstebro Kirke, jf. RA. Enesteministerialbog (Holstebro Kirke) 1694–1815 (www.arkivalieronline, opslag 55).

⁷⁶ *Tang* 1812 nr. V; Christensen 1956 139.

⁷⁷ *Tang* 1812 nr. VI; Christensen 1956 139.

⁷⁸ *Tang* 1812 nr. VII; Christensen 1956 139.

Fig. 62. Døbefont, vist med den ældre fod, og $\dagger$ dåbskande (s. 2587, 2588). Foto Hugo Matthiessen 1937.
– Font, shown with the older base, and $\dagger$ baptismal jug.

Fig. 63. Prospekt set fra nordvest. Tegnet af F. Richardt 1867. – *View from the north west.*

BUR CHURCH

The church lies southernmost in the parish, on the north side of the winding course of the river Storå, which forms the boundary with Ulfborg Herred. Through the parish runs the Ringkøbing-Vemb-Holstebro railway and parallel with this the Vemb-Holstebro highway.

The churchyard has probably always had its present area. The wall consists of stone-clad earth dikes supplemented by an inside hedge.

Three entrances lead into the churchyard, two of which, in the western corners, have a long history. The main entrance in the north west (fig. 4) is from c. 1857 and corresponds to the identical churchyard gate in Gørding, which was built by the church owner and Titular Councillor of State Tang (cf. p. 2479).

The bell frame in the northeastern corner of the churchyard is from 2005.

The Romanesque church consists of an equally wide side chancel and nave, plus an apse in the east. The porch in the north was built be-

tween 1797 and 1802, while the bell cot in the west is from 1865. The modestly sized ground plan of the church is unusual in that there is no distinction externally between chancel and nave; only in the interior has a division been established in the form of a chancel arch wall. The construction material is granite ashlar that rise from a double footing with Attic moulding above chamfering. The ashlar cladding, however, has been reset repeatedly, most recently in 1972. The wall height has only eight regular courses, which gives the church a somewhat dumpy look. On the south side of the nave a picture ashlar with a face has been preserved (fig. 14), and in an apse ashlar three unused cup marks (cf. fig. 27). Of original openings only the north door and the apse window are preserved. The door opening in the south, bricked up at some unknown time, is placed approximately opposite the door in the north, and can be discerned in the facade beneath the westernmost window. The Roman-

esque apse window consists of two courses of bevelled bricks crowned by two juxtaposed, irregularly curved ashlar which together form a round-arched coping (fig. 61). In the interior all sections of the building are flat-ceilinged, including the apse, which has never been vaulted over.

The back walls are mainly ashlar-clad. The chancel arch has ashlar side members, while the presumed original †relieving arch was replaced in the Middle Ages by a brick arch (cf. fig. 29).

At an early stage the distinctive ground plan of the church made it an object of interest to research (cf. figs. 8–11, 15–17, 63), and the church continues to attract interest. Apart from Bur, the very few example of ashlar churches in nave form – with no marked chancel but with an apse added directly to the nave – are a couple of churches in the former Thisted County and on Lolland, as well as a smallish group in the East Frisian area. The above-mentioned archaeological investigation, which resulted in the demonstration of a foundation on the south side of the nave (cf. fig. 57), indicates however that an originally planned layout with a wider nave or perhaps transepts was never realized. The church has preserved the medieval oak roofing, which is continuous, in the sense that there is not, as in the interior of the building, a division between chancel and nave (fig. 23). Dendrochronological analyses show that the wood for the present apse roofing was felled around 1410–20 and around 1445–50. The dating of the roofing of the nave thus falls into two main groups from c. 1420–25 and c. 1435–40.

Furnishings. In accordance with the normal pattern, the Romanesque font is the oldest item of furnishing in the church. The basin is of the calyx type widespread in the area (fig. 39). From the Middle Ages, too, come the Communion table and the Late Gothic altarpiece from c. 1500, with figures presumably made by a local master, corresponding to those in Asp, Ferring, Rom and Fjaltring (fig. 30–37).

From the first half of the 1500s comes the baptismal dish, a Nuremberg work which however only came to the church in 1709 (fig. 41), while the bell (no. 1), which is difficult to access

today, is probably dated 1582 (fig. 50) and bears the founder's mark of Rasmus Laursen (Lauridsen). During Bent Christensen's period of office as churchwarden, altar candlesticks and a pulpit were acquired in 1634 and 1654 respectively, both marked with his name and the dates (figs. 39, 46). It is evident, however, from the church accounts that the expenditure on the altar candlesticks and the erection of the pulpit was defrayed by the church, so the owner of the principal manor of the parish, Burgård, can with reservations be considered the donor. On the other hand the altar chalice of the church (and presumably the *paten, now in Vemb Church, p. 2537) from 1697 is undoubtedly a donation from the couple who owned Nørre and Sønder Vosborg, Hermann Frantz von Schwanewede and Christence Dyre (fig. 38). The present paten of the church, from the beginning of the 1700s (fig. 38), a work by the goldsmith Anders Jensen Klem, is probably also part of an altar set whose chalice is in Vemb (p. 2537). The poor box probably comes from the same century. During the ownership of the Tang family (1786–1911) various items of furnishing were added; the altar jug (c. 1850), wafer box (no. 1, 1889), spoon (1896) as well as the altar rail and pews (figs. 38, 29, 28). Furthermore, probably in 1844, the door wing to the porch with framing (fig. 48) was set up. The organ from 1878 also belonged to the older furnishings, although it was not set up until 1919 after a placing in Vejrum Church. Among acquisitions in the course of the past 100 years one should also mention the baptismal jug, chandeliers, seven-branched candelabrum, organ and finally the church bell (no. 2, 2004) (cf. figs. 29, 49, 58).

Sepulchral monuments. The older monuments of the church are all associated with the successive owners of the principal manor of the parish, Burgård. Of an originally eight known stones only two are preserved today in the porch (nos. 2–3) and fragments of a third, laid up on the eastern churchyard wall (no. 1) (figs. 52–54). To these we can add a number of funeral or candle shields, all of which come from the funeral in 1885 of Marie Elise Tang from Nørre Vosborg (fig. 55).